

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **108**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

9

RUJAN
2016

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Grafička priprema

Urednik d.o.o., Zagreb

Tisak

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
Palmotičeva 27
10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Ivan Hapač
Radovan Milčić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

h t t p : / / w w w . h p s . h r

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova.

Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, mora biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje se uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

368 Uzdužnim putom
s Laza u Zeiinu**374** Iskustva sa zimske
alpinističke škole**380** Karavanke s austrijske strane**400** Na planinarski izlet –
zrakoplovom

Sadržaj

Članci

- 368 Uzdužnim putom s Laza u Zelinu
Klara Jasna Žagar
- 374 Iskustva sa zimske alpinističke škole
Marko Vuković
- 380 Karavanke s austrijske strane
Damir Šantek
- 383 Jedan izlet, tri gore slavonske
Željko Brdal
- 388 Za Mosor treba imati dušu
Klara Jasna Žagar
- 391 Sunce i gromovi na Troglavu
Valentina Bušić
- 394 Golica, planina sunovrata
Tea Sušanj
- 397 Blatnjav put na Kékes
Damir Šantek
- 400 Na planinarski izlet – zrakoplovom
Željko Brdal
- 405 Kružno po Hrvatskom zagorju
Stjepan Hanžić
- 408 Mojih tisuću planinarskih izleta
Anđelko Sojć

Tema broja

Iskustva sa zimske alpinističke škole

Naslovnica

Na Premužičevojoj stazi pod Gromovačom u Rožanskim kukovima, foto: Alan Čaplar

Rubrike

- 410 **In memoriam:**
Rujana Baketić
- 411 **Speleologija:**
Održan speleološki logor na Biokovu
- 412 **Vijesti:** Novi zemljovid na željezničkoj stanici Ivanec, 3. Dan goranskih planinara, Iz povijesti planinarstva: Prije 140 godina u Pazinu osnovano Istarsko planinarsko društvo, Zavižan, najviša galerija u Hrvatskoj
- 415 **Kalendar akcija**

Uzdužnim putem s Laza u Zelinu

Planinarsko-povijesna šetnja istočnom Medvednicom

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Prometno značenje Sesveta i njihove okolice, u osnovi određeno zemljopisnim položajem, već je u drugoj polovici 19. stoljeća, u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića, bitno poraslo obnovom stare »vojničke« ceste od Sesveta preko Kašine do Laza, na zagorskoj strani Medvednice. U srednjem je vijeku »Via Torda« preko Sesveta, Kašine i Wrazilaza povezivala Hrvatsko zagorje i Sesevsko prigorje sa zapadnom Posavinom i Pokupljem. Važnost je ove crtice u spominjanju naselja Laz, u kojem počinje medvednička planinarska staza broj 47, to jest uzdužni planinarski put Laz – Kladešćica, dug 15 kilometara.

Laz krivuda, plazi nekamo daleko. Iako je na planinarskim kartama označen kao Laz Stubički, riječ je zapravo o Lazu Bistričkom. Feudalni posjed Laz Bistrički spominje se 1327. kad ga je pobožni plemić Nikola Ludbreški, vlasnik Bistrice, darovao

Zagrebačkom kaptolu, odnosno kaptolskom velikom prepoštu. Naselje se dugo nazivalo Vražji Laz (Wrazilaz) i pripadalo je upravnoj župi Moravče. Naselje je od davnina poznato po majstorima koji proizvode drvene dječje igračke, kao što su leptiri, konjeki s kolima, zibače¹, ormari, frule i tamburice, sve obojene jarkim bojama. Toponim »Vražji Laz« vezan je uz brojna narodna kazivanja o zmajevima i zmijama. Takva su mjesta ljudi izbjegavali, jer *bi došiel pozoj i pojel bi ih*². Planinarska staza broj 47 prati cestu iz Laza u zaselke ponad naselja.

Iz sela Gornji Laz pružaju se prelijepi vidici na planine Hrvatskog zagorja i kitnjaste, pitome prigorske obronke istočne Medvednice. Takav sklad sličnosti i različitosti krajolika ne čudi, budući da je ovdje granica Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije. Na križanju putova, od kojih jedan krak vodi u marijansko svetište Mariju Bisticu, a drugi u šumu prema Kraljevu hrastu, lijepo je raspelo, a pod raspelom livada prepuna poljskog cvijeća, već zaboravljenog u urbanim dijelovima Sesevetskoga prigorja. Ima ovdje purpurnih grahorica, modrih vodopija, žutih gospinih trava i ružičastih turskih karanfila, prava eksplozija boja i cvjetnih mirisa. Ulaskom u šumu boje postaju zelene, a zrak poprima miris hrastova, bukava, grabova i vlažne zemlje. U barama sred šumskog puta, zaostalima od prošlotjednih obilnih kiša, skrivaju se smeđe šumske žabice.

Na prijevoju Kraljevu hrastu, na »Papinskoj cesti« što povezuje Moravče s Marijom Bisticom, krajputaško je drveno sklonište i raspelo koje je 1998. podignuto u spomen na drugi pastirski pohod pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj i kao zahvala

KLARA JASNA ŽAGAR

Kraljev hrast

- 1 Konjek, zibača (reg.), konjić, kolijevka – dječji krevetčić koji se može ljuljati
- 2 Jer bi došiel pozoj i pojel bi ih. (reg.) Jer bi došao zmaj i pojeo bi ih.

svima zaslužnima za izgradnju spomenute ceste. Sveti je Otac tom prigodom na velikom misnom slavju u Mariji Bistrici na čast blaženika uzdigao kardinala Alojzija Stepinca. Osobitost je ovog prijevoja ta što se nalazi na tromeđi Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije i Grada Zagreba.

Zanimljiv je toponim »Kraljev hrast«. Doznati kojem kralju pripada hrast nije bilo jednostavno, ali bilo je veoma zanimljivo. Pretpostavka da šuma oko Kraljeva hrasta pripada nekome od mještana Glavnice Donje, u kojoj je Kralj često prezime, nije bila točna. Nitko od današnjih Kraljeva nije vlasnik šume na prijevoju. Najstariji mještani pamte da su još njihovi pra-pradjedovi pričali kako *odnavek pod Kraljevim rastom igraju coprnicu*³. Činilo se da ni u Moravču potraga neće otkriti tko je bio zagonetni kralj. Mještani znaju da je bio kralj Kozelin grada, ali ne znaju mu ime. Ako je vjerovati legendi koja se u Moravču prenosi s koljena na koljeno, na Kozelin gradu nekad je bio bunar, a iz bunara su stari Moravčani godinama čuli dječji

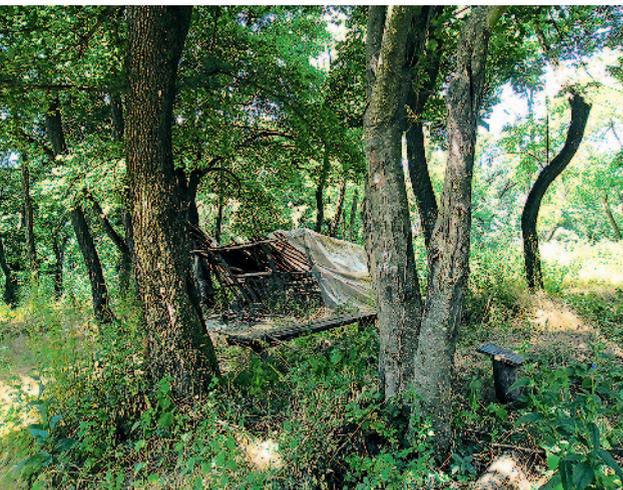
plač. U zapisima o arheološkim istraživanjima, međutim, ne spominje se nalaz bunara. Točno je, međutim, da je na obroncima podno Drenove bio vlastelinski dvor Omilje⁴, među mještanima znan kao *Vomilje*, u kojem su pradjedovi današnjih Moravčana služili vlastelinu. Vlastelin je bio zao čovjek pa je u dvoru imao sprave za mučenje ljudi. Još su se nedavno u ostacima dvora mogle vidjeti *galge*⁵. Kurija se obnavlja, a stara, jedva vidljiva planinarska oznaka, usmjerava putnike u naselje Donju Drenovu.

Misterij kralja Kozelin grada riješio je *gospon* Štef iz Bahlena, nekadašnje Crkvene Vesi. Iako za

3 *Odnavek pod Kraljevim rastom igraju coprnicu*. (reg.) Pod Kraljevim hrastom oduvijek plešu vještice.

4 Kurija (lat. curia, dvor) povijesni je naziv za reprezentativnu kuću, odnosno dvor. To je arhitektonski skromnija građevina, koja je služila za stanovanje nižeg i seljačkog plemstva, župnika ili kanonika. Kurija Čačković – Štajduhar, odnosno Kurija Omilje u Donjoj Drenovi, sagrađena je 1822. na istaknutom položaju padine brijega kao jednokatnica pravokutnog tlocrta s podrumom. Sredinom 19. stoljeća bila je okupljalište uglednih Ilicaca. Izvor: <http://omilje.com> [8. srpnja 2016.]

5 *Galge* mn. (njem. Galgen, vješalica), sprava za vješanje sastavljena od više dijelova. (Nap. aut. (iz filma »Tko pjeva zlo ne misli«): »To su oni mulci kod Svete Ane točili bučkuriš umesto vina. Takve bi trebalo poslati na galge.«)

Arheološko nalazište Kozelin

KLARA JASNA ŽAGAR
KLARA JASNA ŽAGAR

Omilje

sebe kaže da nije lokalni kroničar, dobro poznaje povijest Sesevetskog prigorja od Zagreba do Zeline. Tajanstveni kralj bio je hrvatsko-ugarski kralj Bela IV. Arpadović koji se, bježeći pred Tatarima, sklonio u Kozelin gradu. Kao zahvalu za pruženo utočište, proglasio je Zlatnom bulom 1242. godine Moravče županijom⁶, a mještanima udijelio naslov plemenitaša. I danas u Moravču žive Strugari, potomci ondašnjih plemenitaša. Ne zna se je li doista postojao, a ako jest, koji je hrast u šumi oko Kraljeva hrasta pripadao Beli IV., ali se zna da se šuma zove Črešnica⁷, po divljim trešnjama koje rastu među već spomenutim bjelogoričnim stablima.

Odvojkom planinarske staze broj 47A s Kraljeva se hrasta stiže na Kozelin, Koželin, Kuzelin ili Kuželjgrad, u srednjem vijeku nazvan »starim poganskim gradom«, na kojemu se nalazi »najkompleksniji arheološki lokalitet na području grada Zagreba. Smješten na brijegu iznad Donje Glavnice, sjeverno od Seseveta, kontinuirano je naseljavan stoljećima. Više je od pet tisuća godina kako se prva ljudska noga zaustavila na njemu: od bakrenog doba u 4. – 3. tisućljeću prije Krista,

preko kasnoga brončanoga, starijega i mlađega željeznog doba, zatim keltsko-latenskoga, pa sve do antičkoga i doba seobe naroda u 2. polovici VI. stoljeća. Rimska i kasnoantička utvrda bila je zaklon žiteljima obližnjih ladanjskih imanja u današnjoj Blaguši, Donjoj Glavnici i Moravču, ali i ostalima ratovima ugroženim i napadnutim stanovnicima panonskog prostora.

Kozelin je bogato numizmatičko nalazište, a o životu u utvrdi govore i brojni nalazi oružja (bojne sjekire, noževi i vrhovi strijela), ukrasnih predmeta (narukvice i prstenje od srebra, bronce i željeza), stakleni (čaše) i željezni predmeti (brave i ključevi, alatke za obradu drva i kamena, poljoprivredni alati) te koštani (češljevi, ukrasne igle, držači noževa) i keramički predmeti (čaše, vrčevi, zdjele, tanjuri). O neophodnoj razini pismenosti u vojnoj utvrdi govori prisutnost male, jednostavno urešene željezne pisaljke, namijenjene ispisima na voštanim pločicama. Jedinstven ukop odrasle žene upućuje na neposrednu vanjsku opasnost, s obzirom na carsku zabranu ukopa unutar naseljenih mjesta.«⁸ Danas je Kozelin zarastao u visoke koprive i samonikle hudoletnice i meditativno je tih.

Planinarska staza broj 47 nastavlja se s Kraljeva hrasta šumskim putem sve do Kladeščice i Zeline.

6 Nadu, M. (1994.) *Povijesne crkve i kapele u Sesevskom prigorju*. Muzej Prigorja Sesevete i Vugrovečki dekanat. Str. 9: »Područje Sesevetskog prigorja u srednjem vijeku (od kraja 12. stoljeća) nalazilo se je u međama Zagrebačke županije i biskupije, dok je kraj oko Kašine još prije osnivanja Zagrebačke županije bio dio zapadne granice starohrvatske plemenske župe Moravče, koja se 1242.-1245. izdvaja iz Zagrebačke županije i postaje županija Moravče i Glavnica, u XVI. stoljeću plemićki distrikt Moravče.«

7 Črešnica (reg.), mala trešnja, trešnjica

8 Muzej Prigorja Sesevete. Sokol, V. (1998.) *Rimski metal s Kuzelina* [online]. Dostupno na: <http://www.muzejprigorja.hr/izdanja/Rimski%20metal.pdf> [4. srpnja 2016.] i Gračan, H. i ostali (2012.) *Povijest grada Zagreba: Knjiga 1.: Od prethistorije do 1918.* [online]. Novi liber. Dostupno na: https://bib.irb.hr/dodatak/616758.Zagrebacko_podrucje_do_osnutka_Biskupije.pdf

Brojni su šumski putovi nastali za potrebe krčevina pa treba pažljivo slijediti planinarske oznake. Šuma je tiha, tek poneki kos usplahireno zacvrkuće i prhne u žbun, a žabice se zavuku dublje u baru sred puta. Šuma je gusta pa vidika nema. Samo se jednom nad pojasom šume prostru obronci Zelinske gore u plavetnilu podneva ljetnog dana.

Drenova je s 576 metara najviši vrh istočne Medvednice. Nalazi se na samoj stazi. Prekriven je šumom i niskim raslinjem pa s njega nema vidika. Kao u svih Slavena, tako i u Hrvata, u velikom se broju toponima odražava vegetacija tipična za neki kraj. Tako naziv vrha Drenove, ali i okolnog područja Drenjka, ima korijen u grmu drijenu, odnosno drijenku, koji se u kajkavskom narječju naziva *dren* ili *drenek*. Drenova je stoga drenova

šuma, ali iako je drijenak čest prigorski grm, čije se žute cvjetne grančice u Prigorju od davnina nose na blagoslov u crkvu na Cvjetnicu, na Drenovi ga nema. Vrh prekrivaju visoke, stare bukve u čijim krošnjama vrebva usamljen jastreb. Prigorcima vole umanjence pa je tako i izvor u blizini Drenove među planinarima znan kao *Zdenčec*⁹.

Staza se s Drenove spušta do prijevoja pod Strmcem, još jedne velike krčevine, pa se uspinje na samo brdo, visoko 556 metara, da bi se s njega spustila u zadnji dio Medvednice nazvan Zelinska gora. Strmec je još jedna prigorska umanjence, a govori o brdu strmih strana. U zaleđu Zelingrada je područje Zagrad, iza grada, odnosno *za gradom*. Na visoravni Zagrad (446 m), u blizini sela Kladeščice, nalazi se arheološki lokalitet na kojemu nisu

Drenova, najviši vrh istočnog dijela Medvednice

9 *Zdenčec* (reg.), mali zdenac, bunar

Zelingrad

provedena arheološka istraživanja. Tu se mogu uočiti ostaci okrugle kule, a pored njih ostaci temelja crkvice svetog Kuzme i Damjana s četverokutnim svetištem. Lokalitet se nalazi u šumi pored planinarske staze Kladeščica – Grohot i o njemu nema pisanih tragova. Građevine su bile napravljene od kamena škrljca, koji je stanovnicima okolnoga kraja služio za izgradnju kuća i *vuglénica*¹⁰. Kao i u ostalim brdskim i šumom bogatim krajevima, i ovdje se sve do sredine 20. stoljeća zadržala višestoljetna tradicija proizvodnje i »paljenja« drvenog ugljena i imala je važnu ulogu u gospodarstvu pojedinih obitelji i regionalnih zajednica.

Na krajnjem istoku Medvednice, na travnatom i cvjetnom planinskom proplanku Kladeščice, na visini od 460 metara, nalazi se kuća koja je do 2010. bila planinarski dom. Građena je od 1995. za potrebe Planinarskog društva »Zelina«,

a sad je zajedno s okolnim zemljištem u zakupu. Na kući nema HPS-ove ploče, a o planinarskoj funkciji govori još samo pečat Planinarskog puta Medvednicom koji se nalazi u žutoj kutiji na pročelju. Od 2013. Kladeščica je 17. kontrolna točka Planinarskog puta Medvednicom, koji se proteže u duljini od 50 kilometara, od Kamenih svata na zapadu preko vršnog dijela sve do krajnjeg istoka Medvednice. S proplanka se širi nezaboravan vidik na velik dio Zagorja, a za lijepih dana sve do Kamniških Alpa u Sloveniji.

Na sjeveroistočnim obroncima Medvednice, u samom srcu Zelinske gore, na visini od 359 metara, smješten je Zelingrad, srednjovjekovni čuvar putova i važan spomenik kulture i povijesne baštine zelinskoga kraja. Zelingrad se u povijesnim izvorima spominje pod raznim imenima: Zelyn, Zelna, Zelnawar, ponekad kao *castrum*¹¹,

¹⁰ *Vuglénica* (reg.), zidana peč za proizvodnju drvenog ugljena

¹¹ *Castrum* (lat.), utvrđeno vojničko naselje

a ponekad kao castellum¹². Ne zna se točno kad je sagrađen. Prvi se put spominje 1295., kad se u njemu nalazio kaštelan s kraljevskom postrojbom. Vlasnici su mu bili obitelji Bičkele i Zapolja, Petar Palffy i Pavao Kerečeni, a 1635. prvi se put spominje kao ruševina. Od samoga grada danas se mogu vidjeti ostaci obrambenih kula s prednje i stražnje strane, prostor vanjskog dvorišta te stambeni kompleks s cisternom za vodu u unutarnjem dijelu grada.

Put Kladeščica – Biškupec Zelinski ujedno je i Poučna eko-staza »Zelinska gora«, koja poučava o ljudima, biljnom, životinjskom i vodenom bogatstvu Zelinske gore. Zelinska je glava zbog povijesno-kulturne vrijednosti te biološke raznolikosti od 1991. zaštićeno područje sa statusom značajnoga krajobraza. Na Zelinskoj glavi iz špilje izvire potok Velika reka ili Zelina, iz kojeg se Zelinčani opskrbljuju pitkom vodom. Prema legendi, stanovnici Biškupca u davnoj su prošlosti u špilju pustili patku, koja je isplivala van u Mariji Bistrici. Na početku 20. stoljeća na potoku je bilo 16 mlinova-vodenica, u kojima su se mljeli kukuruz i pšenica, a žene su na potoku jednom tjedno prale rublje i izmjenjivale

najnovije vijesti o ljudima i događajima. U tom se kraju nalaze četiri izvora, od kojih je najpoznatiji *Žlebica*¹³, kojemu se zbog kvalitetnog sastava vode pripisuju afrodizijačka svojstva.

Planinarsko-povijesna šetnja istočnom Medvednicom završava u Svetom Ivanu Zelini, gradu smještenom na jugoistočnim obroncima Medvednice, uz dolinu rijeke Lonje. Zelina se prvi put spominje 1185. u ispravi hrvatsko-ugarskoga kralja Bele III. kojom zagrebačkim kanonicima potvrđuje pravo na posjed Zelinu, dok je privilegije slobodnoga kraljevskog trgovišta dobila od bana Mikca 1328. godine. Grad je nastao oko crkve svetog Ivana Krstitelja. Zelina nije bila pošteđena u vrijeme turskih osvajanja, a u 17. stoljeću obnavljaju se stari obrti i duhovni život te se grade sakralni objekti, dvorci i kurije. Godine 1838. kralj Ferdinand izdao je »Povelju privilegije plemenitog velikog čeha svetoivanjskog«, kojom je Zelina dobila potvrdu statusa jednog od glavnih trgovišta sjeverozapadne Hrvatske. U velikom požaru 1842. uništen je gotovo cijeli građevinski fond. Obnovom su postavljeni temelji današnje urbane jezgre.

Zagrad – ostaci kule

12 Castellum (lat.), tvrđavica

13 *Žlebica* (reg.), od žlijeb (jer je izvorska voda »ulovljena« u cijev)

Iskustva sa zimske alpinističke škole

Marko Vuković, Zagreb

*Zima, zima
e, pa šta je,
ako j' zima, nije lav!*

Kada je Komisija za alpinizam HPS-a ujesen 2010. usvojila pravilnik kojim je uveden status »stariji pripravnik alpinizma«, a nedugo zatim i Program zimskih alpinističkih škola u HPS-u, mnogi su pomislili kako se radi o nepotrebnom kompliciranju. Uhodan sustav školovanja u alpinizmu nije se mijenjao godinama te su polaznici nakon završene ljetne škole postajali pripravnici alpinizma, koji su zatim aktivnostima u stijenama stjecali uvjete za ispit za naziv »alpinist«. Izmjenom pravilnika uveden je međustupanj između pripravnika i alpinista. Da bi osoba postala stariji pripravnik i stekla uvjete za napredovanje do naziva »alpinist«, sada treba završiti i zimsku alpinističku školu. Takav je sustav stvorio dodatan pritisak na alpinističke odsjeke i klubove jer za registraciju u Savezu moraju imati određen broj alpinista i instruktora alpinizma. Drugim riječima, ako žele postojati, moraju organizirati zimsku alpinističku školu i proizvoditi kadrove.

Iz perspektive tipičnog penjača, taj je stupanj komplikacija. Mnogi smatraju da za bavljenje

penjanjem ni školovanje niti nazivi nisu bitni ni potrebni. Generacije su stasale učeći pasivno na izletima, stječući iskustvo u hodu, samoobrazujući se. Nema tu neke velike pameti. Sve što je potrebno jest malo soli u glavi, kako se ne bi nastradalo. No, je li doista tako?

Odgovor na to pitanje istodobno je i pozitivan i negativan. Nakon završene ljetne alpinističke škole pripravnik vlada svim znanjima potrebnim da se nastavi sigurno penjati u suhoj stijeni. Tu je napredak koji se postiže samostalnim radom logičan i siguran te nije potrebno nikakvo dodatno obrazovanje. Ako se netko želi penjati samo u suhoj stijeni, može cijeli svoj penjački vijek uživati u vertikalama oslanjajući se na znanja stečena u ljetnoj alpinističkoj školi. Problem nastaje ako poželi otići na ekspediciju ili pak prikupiti potrebne uvjete za naziv »alpinist«. Preduvjet za pristupanje ispitu za taj naslov određen je broj zimskih smjerova i pristupa na vrhove. To je aktivnost za koju pripravnike nitko nije pripremio. Nakon ljetne škole oni ne znaju

Bivakiranje u snijegu - dnevna priprema...

... i noćni ugođaj

Sidrište na zaleđenoj strmini

dovoljno o opasnostima bavljenja zimskim alpinizmom. Penjač može biti fizički i tehnički sposoban za svladavanje i najtežih smjerova, ali ako ne zna ispravno procijeniti opasnost od lavina, prije ili poslije dovest će se u opasnost. Utoliko nastavak školovanja prema programu zimske alpinističke škole ima smisla, pogotovo iz perspektive alpinističkoga kluba ili odsjeka.

Alpinistički odsjek HPD-a »Željezničar« posljednjih je petnaestak godina neformalno educirao svoje članove o zimskim tehnikama. Edukacija je bila sporadična, nestrukturirana, bez pravog plana i cilja. Ipak je omogućila kolikotoliko uspješan prijenos znanja s iskusnih na manje iskusne. Zahvaljujući tome, imali smo u odsjeku dovoljno opreme i iskusnih kadrova potrebnih za organizaciju zimske alpinističke škole.

Gljučno je pitanje ipak bilo kako strukturirati i provesti zimsku školu. Bez iskustva, literature ili obrasca koji bismo mogli slijediti, oslanjajući se

samo na program Komisije za alpinizam HPS-a, trebalo je osmisliti plan škole, kriterije za upis, predavanja, izlete, odrediti metodu rada i provjeru znanja. Bila je to sjajna prilika, ali i izazov. Uz pretpostavku kako sigurno ne možemo predvidjeti sve što slijedi, bilo je važno utvrditi sustav koji se može prilagođavati u hodu.

Evo, kako smo tome pristupili!

Prvi je korak bio odrediti cilj zimske škole, a on se nametnuo sam od sebe. Odsjek treba alpiniste i instruktore kako bi se mogao registrirati u Savezu. Imperativ je, dakle, posložiti sve kako bi što veći broj članova počeo prikupljati uvjete za naziv »alpinist«. Stoga smo plan škole kakav je definirala Komisija za alpinizam HPS-a proširili i podredili tome da polaznici već sudjelovanjem u školi počnu stjecati uvjete za naziv. To znači da osim vježbi u »sigurnim uvjetima«, dakle na vježbalištima, škola podrazumijeva i penjanje u zaleđenim slapovima i zimskim smjerovima te uspon na vrhove. Ako polaznici već čine prve zimske

korake, neka oni budu što sigurniji i neka im se broje na putu do naslova »alpinist«.

Tako postavljen cilj odrazio se i na kriterije upisa jer, kako je netko dobro primijetio, »ako se želiš penjati u Alpama zimi, moraš se znati penjati u Alpama i ljeti«. Penjanje zimi opasnije je i kudikamo kompliciranije. Osim objektivnih opasnosti, vremenskih i snježnih uvjeta, zimski dan u planinama mogu pokvariti i »sitnice« kao što su nepoznavanje ljetnih tehnika, strah ili nedostatak iskustva s planiranjem uspona. Niz je primjera, od motiviranja instruktora da promrzne u zaleđenom slapu čekajući školarca kojem treba previše vremena da se osigura prilikom spusta po užetu, do realno opasnih situacija gdje bi polaznici bez dovoljno alpskog iskustva mogli ugroziti cijeli navez.

Iako to nije bila popularna mjera, za upis na zimsku školu postavljen je kriterij upenjanosti i broja smjerova u suhoj stijeni. Od polaznika se očekivalo da imaju za sobom dovoljno penjačkih »kilometara« kako bi se u školi mogli potpuno posvetiti zimskim tehnikama. Taj je kriterij ujedno

jamčio da će u školu doći oni koji se aktivno penju i žele napredovati. Nažalost, ograničena količina zimske opreme u oružarstvu Odsjeka, kao i broj raspoloživih instruktora, ograničio je i broj pristupnika, što se pokušalo premostiti djelomičnim otvaranjem predavanja i nekih izleta svim zainteresiranim članovima.

Tijekom priprema za zimsku školu 2011. održali smo interni seminar na Zelenici u Karavankama. Cilj mu je bio provjera znanja i usklađivanje tehnika koje ćemo demonstrirati. Očekivali smo da ćemo tijekom seminara, testirajući metode pokazivanja tehnika, shvatiti kako npr. nekome najbolje pokazati izradu osiguravališta u snijegu. Rezultat je bio neočekivan. Taj je vikend bilo veoma hladno i puhao je neugodan sjeverac. Smrzavajući se zajedno s dvadesetak kolega i prijatelja, instruktori su shvatili kako metoda kad jedna osoba pokazuje polaznicima neku tehniku, uobičajena za ljetnu školu, nije prikladna zimi. Kad pred sobom imaš iskusne i motivirane polaznike, nije ih potrebno učiti sve ispočetka. Takvi polaznici nemaju koristi od toga da gledaju učitelja kako

radi lavinski presjek. Trebaju ga izvesti samostalno, uz nadzor i eventualnu pomoć.

Iskustvo pripremnog seminara pokušali smo što više ugraditi u metode rada zimske škole. Umjesto da obrađujemo gradivo na klasičan način, polaznici veoma mnogo rade samostalno. Čitaju literaturu, obrađuju seminarske i praktične zadatke, pri čemu jedni drugima pokazuju što su zaključili ili naučili. Umjesto da formiramo razred, pokušali smo formirati skupinu za učenje (i penjanje). U pravilu, svi su polaznici škole motivirani i samostalno im učenje nije strano. Uostalom, već nakon ljetne škole, svatko tko se »navuče« na penjanje spontano će nastaviti učiti, napredovati i stjecati iskustva. Uz sistematiziranu literaturu i pomoć instruktora, odlučili smo se za samostalan rad kao temelj zimske škole i to dosad nismo požalili.

Prva zimska alpinistička škola HPD-a »Željezničar« održana je u sezoni 2012./2013. i na njenim su iskustvima postavljeni principi rada, koji su se razrađivali u školama koje su slijedile. Već spomenuta potreba prilagođavanja sustava u hodu pokazala se nužnom, a sigurno je da će se to događati i ubuduće. Ipak, neke su se osnovne pretpostavke pokazale točnima pa i dalje čine kostur plana škole. Primjerice, pokazalo se važnim započeti sa školom u listopadu i pokušati je završiti u svibnju sljedeće godine. Sezona zimskog penjanja ovisi o uvjetima na terenu.

Ponekad se u zaleđenim slapovima može penjati već u prosincu, dok u nekim sezonama ne možemo naći zaleđeni slap ni u krugu od tisuću kilometara. Zato polaznike već pri upisu upozoravamo kako se može dogoditi da će se škola produžiti i na sljedeću sezonu, što je upravo bio slučaj s generacijom 2013./2014., koja je imala izvrsne uvjete u snijegu, ali nikakve u ledu.

Tijek škole zacrtan je tako da se teorija predaje u tjednom ritmu u obliku »sastanaka škole«, koji su zapravo kombinacija seminara, predavanja i razgovora. Cilj je završiti s teorijskim dijelom u prosincu, kako bi svi bili spremni za teren u slučaju da zima urani. Entuzijasti zimskog penjanja u pravilu su optimisti, koji svake sezone iznova ponavljaju istu mantru prizivajući hladnoću i snijeg.

U idealnom raspletu, odradit će već u prosincu obavezne vježbe iz lednog penjanja te se nastaviti

penjati u ledu sve dok ima smrznutih slapova, a zatim će odraditi dio škole posvećen snijegu i zimskim smjerovima. Tako bi naime trebala funkcionirati zimska sezona, ovisno o meteorološkim prilikama. Naravno da nijedna škola dosad nije doživjela idealan scenarij. Zbog toga se od sudionika tražila prilagodljivost. Na izlete se svaki put išlo kad je bila prilika, uz optimizam i mnogo truda da svaki dan bude od koristi. Polaznici su izostajali sa svatova i rođendana kako bi ulovili termin škole, znajući da sljedećega možda neće biti. Do izražaja je dolazila motivacija polaznika, ali i instruktora. Uz mnogo ljubavi za zimsko penjanje ili s očekivanjem da će se polaznici moći baviti, kako je jedan instruktor znao reći, »najboljom aktivnosti kojom se možeš baviti odjeven«, znalo se na nekim izletima okupiti i dvadesetak sudionika. Ipak je u svakoj dosadašnjoj školi bilo i odustajanja, uglavnom zbog obveza koje polaznicima nisu omogućavale praćenje ritma škole.

Vježba na zimskoj alpinističkoj školi

Na rubu ledenjačke pukotine

Nakon završetka predavanja i vježbi koje su određene programom Komisije za alpinizam HPS-a, slijedi razdoblje škole koje smo nazvali »mentorski izleti«. Ideja je da u ostatku sezone omogućimo polaznicima penjanje s iskusnijim članovima, čime će usavršiti naučeno znanje i stečeno iskustvo te postupno pomaknuti granice svojih sposobnosti. Tako smo zadržali dobre aspekte dosadašnjeg rada u Odsjeku, a to je bio upravo prijenos znanja penjanjem i druženjem. Takav neformalan pristup omogućava polazniku škole da u praksi primijeni sve što je naučio, oslanjajući se na iskustvo mentora naveza. Tako mu postaje jasno i to da se sve što je rečeno u školi doista primjenjuje i u praksi. U prosjeku, polaznici škole »skupe« četiri do šest mentorskih izleta, na kojima mogu utvrditi znanje i napraviti prve prave samostalne korake.

Škola ne bi bila škola da nema ispita. Budući da se radi o polaznicima koje instruktori mahom dobro poznaju s ljetne škole, te iz aktivnosti

Odsjeka, odlučili smo da cijela škola bude ispit. Školanci od listopada do svibnja stalno odgovaraju na pitanja i odrađuju pokazne vježbe, o čemu se vodi evidencija. Nakraju je potrebno samo utvrditi jesu li svi odradili sve i jesu li prikupili uvjete za stjecanje naziva »stariji alpinist pripravnik«. Zatim preostaje još samo otići na »maturalni« izlet. Großes Wiesbachhorn odabrali smo kao idealan poligon na kojem se može lijepo zaokružiti ciklus. Riječ je o vrhu visokom 3564 metra, čime je zadovoljen jedan od uvjeta za naziv »alpinist«. U ljetnim mjesecima to je prilično popularan i lako dostupan vrh, no u terminu našeg maturalnog izleta, sredinom listopada, ne rade žičare ni autobusi, kojima se inače skraćuje pristup, pa je tada uspon ipak malo veći zalogaj. Potrebno je svladati 5000 metara visinske razlike i pomno planirati opremu za tu lijepu dvodnevnu turu u visokim brdima. Polaznici dobivaju za nagradu zaista markantan vrh, i to u vrijeme kad na njemu uglavnom nema posjetitelja.

Već spomenuta prva škola bila je solidarno otvorena članovima svih alpinističkih odsjeka i klubova u Hrvatskoj. Usto smo sa svima zainteresiranima spremno podijelili plan škole i literaturu. Zahvaljujući tome, uz članove »Željezničara« imali

Ocjenjivanje kvalitete snijega

Polaznici i instruktori na zimskoj alpinističkoj školi HPD-a »Željezničar«

smo i polaznike iz »Velebita«, »Zagreb-Matice«, »Japetića« i »Dubovca«. Nadamo se da smo time barem malo pomogli kolegama da ojačaju svoje zimske kapacitete.

Sljedeće smo škole ipak odlučili organizirati ekskluzivno za članove HPD-a »Željezničar« jer smo uvidjeli kako je bitno da se instruktori i polaznici međusobno dobro poznaju otprije, kako bi lakše surađivali.

Nakon triju škola možemo zaključiti kako smo educirali ukupno sedamnaest starijih pripravnika alpinizma, ali i to da se dosad tek jedna polaznica odlučila polagati i za naziv »alpinist(ica)«, premda je više članova steklo potrebne uvjete. Iako smo se dobro zabavljali i pošteno naradili, treba reći i da konačan cilj škole ipak nije postignut. Tek kad Odsjek počne dobivati »alpiniste«, a zatim i »instruktore alpinizma«, dobit ćemo potvrdu da je odrađen dobar posao.

U sezoni 2016./2017. AO HPD-a »Željezničar« nastavlja sa zimskom alpinističkom školom, a

novost je i škola planinskog skijanja namijenjena svima koje privlači takva aktivnost. Te će se dvije škole međusobno nadopunjavati i dijeliti resurse, predavanja i izlete. Ciklus učenja o tome kako uspješno educirati ljude i prenijeti im entuzijazam za boravak na temperaturama ispod ništice nastavlja se.

Zimske alpinističke škole u Hrvatskoj

Osim HPD-a »Željezničar«, zimsku alpinističku školu u okviru HPS-a održavaju Riječki alpinistički klub i HPD »Zagreb-Matica«. Tehnike koje se uče u okviru tih škola utvrđene su i usklađene tijekom seminara za instruktore alpinizma na Vršiču 2011., koji je organizirala Komisija za alpinizam HPS-a.

Literatura koja se koristi u zimskim školama AO HPD-a »Željezničar«, te plan škole i izvještaji, javno su dostupni na web-stranici www.aozeljeznicar.hr.

Karavanke s austrijske strane

Damir Šantek, Zagreb

DAMIR ŠANTEK

Karavanke, zajedno s Julijskima, Kamniško-Savinjskima i Karnskim Alpama (nama najudaljenijima i najmanje poznatima), spadaju u južne vapnenačke Alpe. Od spomenutih alpskih skupina Karavanke su najniže. Njihov je najviši, a ujedno najpoznatiji i najposjećeniji vrh, Stol/Hochstuhl (2236 m). Za većinu vrhova karakteristične su travnate padine s južne, a stjenovite sa sjeverne strane. Glavnim grebenom Karavanki danas se proteže granica između Slovenije i Austrije. U njemu su tri najviša vrha: Stol, Vrtača/Wertatscha (2181 m) i Kepa/Mittagskogel (2145 m). Austrijska je strana Karavanki hrvatskim planinarima manje poznata pa smo baš zato poželjeli istražiti što one nude s te druge, »skrivenene«, sjeverne strane.

Izbor je pao na Ojstrc/Hochobir, po visini četvrti vrh Karavanki. Visok je 2139 metara i najviši je vrh Obira, najvišeg masiva sjevernih Karavanki. Obir sa zapadne strane uokviruje duboka

dolina potoka Homölich Freibacha / Homoliške Borovnice, dok njegove istočne obronke oplakuju vode potoka Vellacha/Bele. Južnu stranu obrubljuje Obirski potok, vodna razdjelnica prema nama mnogo poznatijem masivu Košute, a sjeverna je međa moćna rijeka Drava. Uz dominantni Hochobir, masiv čine i neki drugi vrhovi, kao što su Kleinobir / Mali Obir (1948 m), neizraziti Kuhberg / Kravji vrh (2024 m) i brojni niži vrhovi.

Najkraći put do početne točke uspona na Hochobir vodi preko Ljubelja do Ferlacha/Borovlja pa preko Dolliha/Dolja do prijevoja Schaidasattela/Šajde (1069 m). Na prijevoju su malo parkiralište i drvena nadstrešnica s klupama. Parkiramo se i na suncem okupanim klupama slažemo opremu. Na putokazu piše da će nam za uspon od 1000 i više metara trebati tri sata, ali svjesni smo da je u proteklih nekoliko tmurnih, kišnih, zagrebačkih dana ovdje napadalo četrdesetak centimetara svježeg snijega, koji

je mekan, i da ćemo, ako prije nas tuda nitko nije prošao, morati prtiti snijeg cijelim putom. Zato možemo očekivati i mnogo duži uspon.

Upućujemo se šumskom cestom Simon Rieger Stieg. Promet vozilima nije dopušten. Početni je dio ceste očišćen pa nas noge lako nose u šumu, no ubrzo ulazimo u carstvo gotovo netaknutog snijega. Put nas vodi uzbrdo, u dugim zavojima, ili pak šumskim prečacima, koji presijecaju cestu na mnogo mjesta. Snijega je uistinu mnogo, a prije nas prošla je samo jedna osoba s krpeljama, koja je očito krenula ranije, kad je bilo hladnije, i koja, za razliku od nas, nije duboko propadala u mekan snijeg. Staza je dobro označena žutim putokazima, no u šumi snalaženje baš i nije jednostavno jer su rijetke markacije uglavnom prekrivene snijegom.

Nakon skretanja s ceste nekoliko puta kratko lutamo, ali uglavnom se krećemo

u dobrom smjeru. Mijenjamo se u prćenju snijega, pri čemu se vidi koliko svaki kilogram viška skupljen tijekom zime ili onaj u ruksaku otežava hod i produbljuje propadanje u snijeg. Za razliku od nas muškaraca, žene kao da lebde iznad zemlje. Dan je sunčan i postaje vrlo toplo.

Gazimo kroz dubok snijeg, propadajući mjestimice i preko koljena. Snijeg se otapa na granama i kao kiša pada po nama, što i nije tako neugodno, osim kad za vrat padne poneki »jastuk« neotopljenoga. Kad smo izišli iz »kišne« šume, pred nama su se ponovno otvorili vidici na moćne stijene Košute i na Kamniške Alpe u daljini. Kako se uspinjemo, snijega je sve manje. Ubrzo se otvara i vidik na Hochobir, s meteorološkom postajom na vrhu. Hodamo jugoistočno od Kuhberga, izloženi snažnom vjetru. Unatoč suncu, moramo se zaštititi od vjetra, koji povremeno puše prilično ozbiljno i tjera led u kosti kroz majice smočene u kišnoj šumi.

Vidik s vrha,
prekrasni alpski
pejzaži

Križ na
Hochobiru

Stotinjak metara podno vrha izlazimo na malu visoravan na kojoj su kameni ostaci Rainerschutzhausu. To je bio prvi planinarski dom na Karavankama. Sagrađen je 1878. na temeljima jedne od rudarskih koliba. Rudari koji su ondje živjeli, kopali su u obližnjim rudnicima olovnu rudu. Rainerschutzhaus izgorio je tijekom Drugoga svjetskog rata. Pred nama je još završni kratak napor i izlazimo na vrh. Na njemu su mala meteorološka postaja i dva križa. Jedan mali, drveni i jedan velik, metalni križ, sa spomenobilježjem dr. Hansu Steinacheru, borcu za slobodu Koruške, ali i gorljivom velikonjemačkom nacionalistu i osvjedočenom nacionalsocijalistu. Na vrhu uživamo u društvu vrlo pitome žutokljune galice (*Pyrrhocorax graculus*). Premda izgledom podsjeća na kosa, ta ptica pripada porodici vrana i često je se može vidjeti kako s alpskih vrhova bezbrižno jedri na strujama planinskih vjetrova.

Kao alternativa za silazak, nudi nam se put preko Eisenkappeler Hütte, koji omogućuje povratak kružnom stazom do Schaidasattela. Kako smo svi već pomalo umorni, a markacije nesigurne

i zatrpane snijegom, polako se spuštamo više-manje istim putom, koji pretkraj postaje dosadan i zamoran jer ne pruža ništa novo ni uzbudljivo. I baš kao što smo stizali na vrh, tako smo malo-pomalo »kapali« i do kombija, presvlačili se i preobuvali, te jeli posljednje ostatke hrane, koje smo sačuvali za kraj kako bismo nazdravili još jednom uspješnom zimskom usponu.

Susret sa
žutokljunom
galicom

Jedan izlet, tri gore slavonske

Planinarska iskustva slijepoga planinara

Željko Brdal, Zagreb

Vjerujem da će se svi planinari složiti s tvrdnjom da je jednodnevni obilazak Papuka, Krndije i Požeške gore organizacijski zahtjevan i kilometarski dug pothvat, a kad su usto na putu četiri uspona, takav izlet postaje planinarska miniekspedicija. Pa ipak, uz dobar plan i odlično društvo i takav se podvig može ostvariti bez poteškoća.

Prvi je preduvjet za ostvarenje plana, s obzirom na predviđene kilometre, ustajanje s pijetlovima i ranojutarnji polazak. U nedostatku živih pernatih kukurikavaca, i ovaj su put poslužili »pametni« telefoni. U 6:00 ukrcavam se u dizelsku krstaricu na četiri kotača, golf 5, kojim upravlja Damir. Pridružuju nam se Branimir i Bernard. U polasku kasnimo dvije minute.

Dan sviće na autocesti, a mi »grabimo« kilometre prema izlazu Nova Gradiška. Sto pedeset kilometara je iza nas i pravo je vrijeme za jutarnju kavu u Adžamovcima podno Požeške gore. Ponovno kašnjenje od dvije minute, zbog Branimira, jedinog osvajača Kilimanjara među nama. Ukupno kašnjenje sada je četiri minute, idemo dalje pa što bude – bit će. Tko sljedeći okasni, plaća piće. Uspavani Berni, navigator s kartom u krilu, trenira Damirove reflekse naglim povikom »tu skreni«, a Damir reagira kao Rambo. Putnicima se svaki put oko 60 % unutarnjih organa premjesti s prirodnih mjesta na nove položaje. I tako, kilometar po kilometar, stigismo do prve gore.

Požeška gora

Požeška gora nalazi se na jugozapadnom rubu Požeške kotline. Najviši su joj vrhovi Kapovac (ili Kapavac, 618 m) i Maksimov hrast (614 m). Cijela je gora vrlo pitoma, a pruža se u smjeru istok – zapad u dužinu od oko 25 km, između rijeke Rešetarice na zapadu, Orljavice na sjeverozapadu,

Orljave na sjeveru i istoku i posavske nizine na jugu. Blago je povijena prema jugu. Sjeverni su joj pristranci strmi (rasjedi!), a južni položajiji. Obrasla je hrastovom i bukovom šumom. Veća naselja nalaze se u podnožju: Požega u sjevernom, a Nova Gradiška u južnome dijelu.

Između Rešetara i Staroga Petrovog Sela, u Godinjaku, skrećemo prema selu Tisovcu. Pred nama je ispočetka dobar, a zatim malo lošiji makadam. Njime prelazimo preko nekoliko plitkih potoka do jedva vidljivoga betonskog mosta, kako bismo došli do proširenja zvanog Piljana, uzvodno

DAMIR BAUS

Na Maksimovu hrastu

od Tisovca. Tu se spajaju potoci koji lijepo žubore. Od Tisovca se na dvama križanjima treba držati desno. Od betonskog mosta kod Piljane došli bismo za markacijom u jugozapadnom smjeru na vrh Požeške gore Kapavac, no mi smo krenuli prema jugoistoku, prešavši potok šumskim putem koji se penje na Maksimov hrast. Oba su planinarska puta dobro markirana. Od Piljane postoji i treći put u sjevernom smjeru, kojim se može doći do Dolačke gradine, kontrolne točke planinarske obilaznice »Pet utvrda Požeške gore«.

Praznimo prtljažnik: gojzerice na noge, ruksaci na leđa, štapovi u ruke... Sva četvorica ponašamo se kao planinari koji su se ukočili od višesatnog sjedenja u udobnoj limenoj kutiji. Počinjemo planinariti, forsirajući potok. Staza vodi uzbrdo, okupana je jutarnjim suncem, a uvjeti su idealni za planinarenje. Berni je, naravno, već prošao tom stazom, tako da umjesto markacija pratimo njegovu crvenu majicu. Društvo je za akciju, održava stazu prohodnom, čitaj: miču se grane, veće kamenje, pa i poneko manje stablo. Za točno 46 minuta stižemo na vrh. Maksimov hrast drugi je po visini vrh Požeške gore i popularan kod

mjesnih planinara. Na vrhu su zidana geodetska piramida i telekomunikacijski odašiljač. Ime je dobio po hajduku Maksimu Bojaniću, o kojemu ću također nešto reći. Oko 100 metara istočno od vrha, desno se odvaja staza do izvora, a uz izvor se nalazi otvoreno lovačko sklonište, koje može poslužiti kao zaklon od nevremena. Vrh je ujedno kontrolna točka Slavenskoga planinarskog puta.

Preko samog vrha prelazi šumska cesta. Netom po dolasku na vrh prošla je mimo nas jedna lada niva. Ta je cesta, iz sela Vladisova do vrha, probijena za potrebe održavanja odašiljača, ali markacija iz Vladisova ne prati cestu. Njome se na vrh može doći i osobnim vozilom (ako vam nije žao auta). To sam osobno provjerio lani.

Zabilježili smo svoju nazočnost u planinarskim dnevnicima pa krećemo natrag prema autu istom stazom. Za videću pratnju imam prijatelja Branimira, koji me vodi nizbrdo prema polaznoj točki uspona.

Vozimo se dalje, a evociranje kartaških sjećanja u Bernija potiče preradu friških informacija o planinarskim kućama. Argumentirano uvjerava ostatak ekipe da bi neobilazak netom otvorene

DAMIR BAIS

Planinarska kuća Viljevo

planinarske kuće bio čin ravan pješačenju pustinjom s vodom u koljenu. Tako krećemo put nove planinarske kuće Viljevo.

Uzrečica »Kartu čitaj, ali seljaka pitaj!« ovaj se put pokazala vrlo upitnom. Mještanim kojeg smo u nekom kafiću upitali za planinarsku kuću gledao je u nas kao da smo ga pitali za trajekt Prizna – Žigljen. No Berni je svojim šestim planinarskim čulom, na temelju njemu dostupnih informacija, poveo ekipu pravim smjerom. Ostavljamo automobil na osunčanom zavoju seoske ceste i nastavljamo pješice. Stižemo do kuće, gdje nailazimo na još topao štednjak i nekoliko toplih lonaca, ali ne i na domaćine. Kuća je zatvorena. Slijedi fotoseansa za uspomenu pa lagano natrag. Kućom (297 m) upravlja PD »Zanatlija« iz Osijeka, a nalazi se u prekrasnom predjelu iznad Brodskog Drenovca. Prilaz kući automobilom, mislim, nije preporučljiv. Kapacitet joj je osam mjesta za noćenje. Otvorena je prema dogovoru.

Nastavljamo vožnju prema Pleternici. Tamo Damir i Berni posjećuju planinarskog prijatelja Vida Marića. Poznat je kao čovjek s najljepšim rukopisom među planinarima. Pogledajte natpis na velikoj drvenoj ploči ispred planinarskoga doma »Željezničar« podno Oštrca u Samoborskom gorju, ispisan upravo njegovom rukom. Dok su njih dvojica obnavljali planinarske uspomene, Branimir i ja smo, zahvaljujući pametnom telefonu, prikupili nekoliko osnovnih podataka o Pleternici.

Grad Pleternica nalazi se u jugoistočnom dijelu Požeško-slavonske županije, na mjestu gdje se Orlava između Požeške gore i Dilja probija prema Savi, na tzv. vratima požeške Zlatne doline. Prvi pisani spomen o gradu datira iz 1270. kada se u crkvenoj župskoj spomenici prvi put spominje ime Pleternica, iako mjesto tada nosi ime Sveti Nikola. Od 1427. mjesto se naziva Pleternica, a 1997. dobiva status grada. Administrativno gledano, Grad Pleternicu čini mjesto Pleternica zajedno s još 38 okolnih sela, na čijem području su 2011. živjela 11.323 stanovnika.

Krndija

Nakon Pleternice vozimo se do cestovnog prijevoja Međe, najviše točke brdske ceste Kutjevo – Orahovica. Ta prometnica ima status magistralne ceste, asfaltirana je i dobro održavana, a na

Krndijski putokaz

prijevoju je velik prostor, prikladan za parkiranje. S prijevoja na zapad vodi šumska, makadamska cesta ravno do odašiljača na vrhu Kapovcu (4 km). Vožnja njome nije dopuštena, a cesta ionako nije ni u dobrom stanju. Postoje rijetke markacije, no orijentacija je laka i bez njih.

Krndija se pruža u smjeru sjeverozapad – jugoistok u dužini oko 30 km. Sjeverozapadno od nje je Papuk, a južno Dilj. Sjeverozapadni je dio viši, a jugoistočni niži (260 do 270 m). Tu je i Tisina špilja (otkrivena 2002.). Zapadni dijelovi gore obuhvaćeni su granicama Parka prirode »Papuk« (osnovanog 1999.). Vegetacijski, Krndija je prekrivena pretežito bukovom i hrastovom šumom, a prigorja čine voćnjaci i vinogradi. Kutjevo, najveće naselje, leži na južnoj padini. Najviši vrh Kapovac (792 m) ujedno je i prva kontrolna točka Hrvatske planinarske obilaznice.

Na Kapovcu, najvišem vrhu Krndije

Ostavljamo golf na spomenutom proširenju i pješice makadamskom cestom idemo oko sat vremena do Kapovca. Na vrhu su visok TV odašiljač i piramida. Gledajući s nje, Damir mi je opisao lijep vidik na Đakovštinu, Podravinu i Požešku kotlinu.

Na vrhu nam se pridružuje planinar koji, između ostaloga, najavljuje skoro otvaranje nove planinarske obilaznice – kutjevačke. Vraćajući se do golfa, vidjeli smo na djelu proizvod kineske autoindustrije, terenac što ga koriste djelatnici koji održavaju »tanjure« na tornju. Mi smo ostali vjerni našem »narodnom autu«, koji smo na dvadesetak minuta ponovno ostavili samog kako bismo se popeli na obližnji Petrov vrh, visok 701 m.

Zapadni Papuk

Naposljedku krećemo prema posljednoj točki izleta – još jednom Petrovom vrhu. Nakon poduže vožnje stižemo do Daruvara, gdje počinju putovi prema Zapadnom Papuku. Prema posljednjem popisu stanovništva Daruvar s okolnim naseljima ima 11.633 stanovnika, a sam grad 8567. Daruvar ima dugu urbanu povijest – uskoro će se navršiti dvije tisuće godina njegova postojanja kao gradske cjeline. Najstarije poznato naselje,

smješteno pored ljekovitih geotermalnih izvora na prostoru daruvarske kotline, datira od 4. stoljeća prije Krista. Arheološki nalazi kazuju da su ovi krajevi bili nastanjeni još i prije, u kamenom dobu. Za njegovu važnost, nekoć i danas, neosporivu zaslugu imaju geotermalna vrela, čija je ljekovitost poznata od početka života na tim prostorima. Rimljani su tu osnovali naselje Aquae Balissae, što znači »Vrlo jaka vrela«.

Važan događaj za razvoj Daruvara nesumnjivo je bio dolazak grofa Antuna Jankovića 1745. godine. On mu je dao oblik koji i danas ima te ga odredio kao termalno lječilište. Antun pl. Janković mijenja hrvatsko ime naselja Podborje u mađarsko Daruvar (Ždralov grad ili, točnije, Ždralov dvorac, prema prelijepom baroknom dvorcu). Nama je planinarima prezime Janković poznato i po uređenju prekrasne papučke doline koju danas poznajemo pod imenom Jankovac, no valja imati na umu da je Jankovac uredio voćinski vlastelin Josip pl. Janković koji nije bio u rodu s daruvarskim Jankovićima.

Papuk je prostrana gora na sjevernom i sjeverozapadnom obodu Požeške kotline. Najviši joj je vrh Papuk (954 m). Izvorišno je područje

mnogobrojnih vodenih tokova (Čađavica, Karašica, Pakra) i vrlo je šumovita (bukva, hrast kitnjak, jela, grab i dr.). Papuk je sa zapadnom Krndijom od 1999. zaštićen kao park prirode, površine 335 km². Zapadni dio Papuka, bliži Daruvaru, ponešto je odvojen od središnjega dijela gore pa ga neki smatraju zasebnom gorom.

Planinarski dom »Petrov vrh« udaljen je devet kilometara od središta Daruvara, a nalazi se na šumovitom proplanku podno Petrova vrha (614 m), na nadmorskoj visini od 547 metara. Jednokatnica s potkrovljem ima devet soba na katu, s ukupno 48 ležaja. Oko doma nalaze se travnati tereni okruženi bjelogoričnom i crnogoričnom šumom, prikladni za kampiranje, a ispred zgrade je sanjkalište i skijalište s vučnicom i noćnom rasvjetom. Budući da smo stigli u sumrak, nadali smo se da će dom biti otvoren.

Dočeka nas je domar koji se kolebao: nije se mogao odlučiti bi li nas nečim ponudio ili nas otpratio. Usluženi smo kavom i pivom, a dobili smo i planinarske žigove.

Petrov vrh (daruvarski) jedan je od najistaknutijih vrhova na Zapadnom Papuku. Obrastao je šumom, a samo je sa sjeverne strane 300 metara dugačka livada koja završava kod planinarskog doma. U zimskim mjesecima služi kao skijalište, a na njenom je istočnom rubu skijaška žičara (»tanjurić«). Domom i skijalištem upravlja PD »Petrov vrh« iz Daruvara. Na samome vrhu nalaze se ostaci nekadašnje drvene piramide.

Brzo se spušta noć. Damir je »suknuo« kavu i pozvao nas u auto. Daleko je Zagreb, no zahvaljujući neprestanom razgovoru suputnika tijekom vožnje, Damir je ostao budan te smo se bez nevolja vratili u Zagreb.

Tko je bio Maksim Bojanić?

Maksim Bojanić bio je jedan najpoznatijih slavonskih hajduka i pustolova druge polovice 19. stoljeća. Rođen je u selu Popovcima kod Bučja 1832. Po prirodi je bio bistar, znatiželjan i sklon avanturizmu. Želio je u Požegi izučiti kovački zanat, a za svoje je naukovanje budućem gazdi donio preporuku koju su potpisala četvorica najuglednijih ljudi u općini: općinski bilježnik, učitelj, paroh i lugar.

Maksim se u Požegi brzo privikao na gradski način života. Pazio je na svoju vanjštinu. Njegovao je lijepo ufrkane brčice i crnu dugu kosu vezanu u rep na potiljku ispod kape, kao kicoš. U Požegi je učio i izučio zanat te položio ispit za kalfu. Bio je vrlo maštovit i vješt te je imao sve preduvjete da se razvije u dobra majstora: dobar vid, stvaralačku maštu i strpljenje u poslu. Za vrijeme naukovanja gazda se prema njemu podozrivo i osorno odnosio, najviše zbog toga što je u njemu vidio opasnu konkurenciju, koja će mu preoteti znatan dio bogatijih mušterija. Drugi je razlog gazdina ponašanja bila sumnja da Maksim šuruje s njegovom ljevuškastom i mladolikom ženom. Zbog toga je tražio da se Maksim, čim završi naukovanje i položi ispit, vrati u svoje Popovce i tamo otvori kovačku radnju.

U jesen 1851. Maksim je dobio poziv u vojsku, no pred općinskim ga je pandurom potrgao. Tada je prvi put došao u sukob sa zakonom. Ubrzo je okupio još devetoricu mladih, buntovnih zanatlija i seljaka, osnovao hajdučku družinu i odmetnuo se u šumu. Hajdukovao je po slavonskim šumama punih 11 godina (1851. – 1862.), od Pšunja na sjeverozapadu do Krndije

na sjeveroistoku. I nastala je legenda – od kovačkoga kalfe do vođe hajdučke družine. Imao je gustu mrežu jataka i jatakinja u potplaninskim selima, koji su ga čuvali, štitali i ekonomski pomagali. Nije bio ljepotan, ali je bio ženskar od glave do pete. O njemu se u narodu počeo stvarati mit kao o neuhvatljivu i hrabru hajduku koji štiti narod od tadašnjih vlastelina i drugih društvenih nepravdi.

Zadavao je mnogo muke carskoj vojsci i žandarima jer je vješto izbjegavao njihove potjere. Najčešće je bježao na Jankovac i skrivao se u svojoj Kamenoj špilji, na danas poznatom izletištu. Maksimova špilja, kako se danas naziva, duga je, uska i mračna pukotina u odlomljenoj vapnenačkoj stijeni, svega nekoliko metara iznad grobnice vlastelina i vlasnika Jankovca, grofa Josipa pl. Jankovića. Špilja je bila tajno, šumsko, podzemno sklonište u kojem se Maksim skrivao od carskih žandarskih i vojničkih potjera, dok se oni ne bi udaljili od Jankovca. Špilja je danas omiljeno obitavalište šišmiša.

Početak kraja slavne hajdučke karijere došao je kad se Bojanić zanesen slavom počeo opijati, što je izazvalo strah i sumnju među jatacima i jatakinjama pa su ga počeli masovno napuštati. Nakon jedanaestogodišnjeg sukoba sa zakonom, skončao je u selu Milivojevcima u 30. godini života, gdje je ubijen u vatrenom okršaju. Nikad se nije doznalo gdje je sahranjen. Nakon njegove pogibije raspala se i hajdučka družina. Tvrdilo se i vjerovalo da ga je vlastelinskim lugarima i žandarima izdala jedna njegova bivša ljubavnica.

Za Mosor treba imati dušu

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Jednom je neki pjesnik rekao da za ljubav treba imati dušu. Svakome je potrebna ljubav, jer ona osvjetljava našu svakodnevnicu. Netko će je pronaći u planini i ona će mu biti pokretač, poticajni biser iz kojeg će izvlačiti pouke za razumijevanje svijeta. Planina će mu dati neobičnu snagu, možda mu promijeniti svakodnevni životni put, darovati bezgranično strpljenje, suočiti ga s brojnim, naizgled nerješivim situacijama. To je promjena koju čovjek nikada neće zaboraviti i živjet će od tog iskustva.

Mosor je planina koja će svakoga oduševiti zahtjevnim krškim putovima s prelijepim vidicima, slikovitim, divljim brežuljcima i pitomim dolcima prepunim cvijeća. Pruža se od prijevoja Klisa do rijeke Cetine, koja polukružno obuhvaća istočni dio Mosora i čini prirodnu granicu s Biokovom. Glavni mu je greben uzak, sa strmim, krškim padinama. Dok mu sjevernu padinu oblikuju brojne škrape, ponikve i krške jame, južna se spušta gotovo terasasto i ispresijecana je brojnim dolcima.

Nekoliko je teorija o porijeklu imena planine. Najnevjerojatnijom se čini ona prema kojoj su je stari Rimljani nazivali *Mons aureus* ili *Zlatno brdo* – budući da na Mosoru nema ruda, pa tako ni zlata. Vjerojatnije je da ime potječe od ilirskih riječi »mol« (brdo) i »sor« (izvor), te znači »brdo-izvor«, ili od također ilirskoga »osamljena planina«. Današnje ime potječe iz 17. stoljeća, kad je planina konačno nazvana Monte Mossore. Sigurno je da je Mosor u davnoj prošlosti bio bogat šumom te da se uništen šumski pokrov nikada nije potpuno obnovio, unatoč brojnim pošumljavanjima.

U dolcu Ljuvaču, zelenoj oazi u bijeloj, kamennoj pustinji, nalazi se jezerce, poribljeno ribljom mlađi. Nad dolcem je šuma pinija, mirisna šuma hlada i tišine, kroz čije krošnje proviruje planinarski dom – slika kao iz bajke. Planinarski dom na Ljuvaču nosi ime prirodoslovca i doajena hrvatskog planinarstva i speleologije Umberta Giromette, na čiji je poticaj 1929. počela njegova gradnja. Otvoren je 1931. pod imenom »Dom

Na grebenu Mosora

IVICA PAVIČIĆ

kraljice Marije«. Nazvan je po supruzi jugoslovenskoga kralja Aleksandra I. Karađorđevića Marie von Hohenzollern-Sigmaringen, veoma omiljenoj u narodu. Okoliš su vrijedni planinari pošumili desecima tisuća borovih sadnica. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata služio je kao bolnica, radionica oružja i zapovjedništvo Mosorskoga partizanskog odreda. Talijanska ga je vojska srušila i zapalila. Obnovljen je i ponovno otvoren 1951. pod imenom »Dom na Ljuvaču«, a 1961., u čast pioniru dalmatinskog planinarstva, nazvan je »Umberto Girometta«. Početkom Domovinskog rata bio je središte za obrazovanje stručnog osoblja Hrvatske vojske. Povrh doma je Vidilica Umberta Giromette, na kojoj se profesor tako rado odmarao i promatrao voljeni Split i Dalmaciju, a pored doma je izvor Novak, iznad kojeg zanosno mirišu bijeli ljljani.

Domar Špiro već sprema drva za zimu. Pokupi kakav suhi bor jer drugo drveće ne smije sjeći. Već je tridesetak godina obiteljski vezan uz planinarski dom. Katkad nije lako. Špiro je tu i za ljetnih žega i oštrih zima. Najteže mu je propustiti obiteljska okupljanja u Splitu, ali Mosor je njegov drugi dom. Svakog petka popodne na magarcima doprema hranu i piće u dom, a svake nedjelje navečer vraća

Planinarski dom Umberto Girometta

KLARA JASNA ŽAGAR

se u Split. Čovjek, *tovar*¹ i pas – vjerni prijatelji, nerazdvojni drugovi u složnom suživotu na teškom putu kamena i krša. Bože, gdje si kad je teško? Za planinu zaista treba imati dušu.

Napustila sam duboku hladovinu stare pinije i sjela na žeđu izmučenu suhu travu nad ljuvačkom Vidilicom. Promatrala sam Sitna sela u podnožju kako trepere u izmaglici lipanjske vrućine i Zvezdano selo Mosor na susjednom brdu

1 Tovar (reg.), magarac

HRVOJE SAŠEK

Članovi HPD-a »Kapela« kod kapele na Svetom Juri – Koziku

Makirini, zvjezdarnicu opremljenu s pet teleskopa. Zrak je opojno mirisao na pelin i majčinu dušicu. Kamen je bolno blistao na žarkom suncu. Nebo je bilo modro, bez ijednog oblačka, i činilo se nevjerovatnim da će za koji sat nad Mosorom sijevati munje, a borove i česminu povijati olujni vjetar. Plahi su leptirići nježno lepršali među plavim, ružičastim i žutim cvjetnim glavicama, potkom vješto utkanom u osnovu bijeloga kamena. Blago sam ih dodirivala, potpuno sjedinjena s trenutkom i prostorom, pazeći da čak ni dahom ne povrijedim njihov sklad. Srce mi je postajalo veće, a oči zelenije. Za planinu treba imati dušu.

Pogledom sam šetala mosorskim grebenom. Na istočnom se obzoru u izmaglici vrućine dominantnom piramidom ističe najviši vrh istočnog dijela Mosora Sveti Jure (Kozik), možda najljepši mosorski vrh. Poljičani su ga smatrali najvišim vrhom Mosora pa su na njemu podigli kapelicu svetog Jure, nebeskog zaštitnika Poljica. Njemu u čast, svake se prve subote u srpnju kod kapelice služi sveta misa. Sagrađena je 1868. u spomen na pobjedu Poljičana nad Turcima u Docu Donjem, a obnovljena je 2005.

S vrha se pruža upečatljiv vidik prema sjeverozapadnom i središnjem dijelu grebena i tamošnjim vrhovima. Prema jugoistoku oku se otkrivaju Jadransko more i otoci, Omiš s kanjonom i deltom Cetine, Omiška Dinara i Biokovo. Prema sjeveru vidik se širi na Dinaru, Troglav, Kamešnicu i Čvršnicu, te na Dalmatinsku zagoru, Zemlju iza planina. Veliki Kabal sa svojih je 1339 metara najviši vrh Mosora, a izdaleka je prepoznatljiv po

velikom drvenom križu koji je na njemu postavljen, baš kao što je Vickov stup na jednom grebenskom vrhu prepoznatljivo sklonište od kiše i vjetra. Stup je sastavljen od otpadnih brodskih limova i učvršćen čeličnom užadi za okolne stijene da ga ne odnese vjetar. Podigli su ga 1952. članovi »Arsenala«, planinarske sekcije Radničkoga sportskog društva »Brodosplit«, i nazvali ga po Vicku Krstuloviću, *škverskom*² radniku, partizanu i prvom hrvatskom ministru unutarnjih poslova. Ljubljani je vrh kojim se završava vršni greben Mosora na zapadu. S čitavoga grebena pogledi poput ptica odlijeću u Split i na srednjodalmatinske otoke.

Cijelim grebenom gotovo da nema puta, samo dugi sati skakutanja s kamena na kamen. Teške naprtnjače pritišću ramena. Znoj u krupnim kapljicama klizi niz lica. Žeđ suši usta, a bolne su noge sve sporije. Nevjerojatno je i čudno kakve napore ljudi mogu izdržati. Za planinu treba imati dušu.

Kad smo se navečer skupili u planinarskom domu, nad planinom je bila paperjasta i tiha noć. U njezinom tamnom velu skrile su se crne planinske vjeverice vješto skupljajući pinjole, jestive sjemenke iz češera mediteranskih borova, ne obazirući se na navijačku dramu koja se odvijala pred televizorom u malenoj blagovaonici. Slika se povremeno gubila u šumovima televizijskih signala dok smo stisnuti oko stola zabrinuto slušali radioprijenos nogometne utakmice. »Taj nam Portugal nikako ne odgovara!« uzdahnuli bismo s vremena na vrijeme između dvaju zaloga variva od graha. I onda Quaresmin gol u 117. minuti! *Đav'o neće nogomet i balote! Zato su okruž*³. Idemo spavati, dan je bio naporan i dug.

Nose me ovih dana misli i osjećaji što se u meni bude za boravka u planini, kad je moja sreća savršena i potpuna. Nosim me onaj istinski, zadivljujući osjećaj jednostavnosti, potpunog povjerenja i privrženosti, kad u srcu pomislim kako je život lijep. Nosim u sebi unutarnju sigurnost zajedništva i samoće kojom oblikujem svoje radosti i snagu. Veliki, neponovljivi, vječni Mosore, volim te kao što ptica voli svoje gnijezdo, kao što plodna zemlja voli kišu, a pčela cvijet. Jer, sada znam – za Mosor treba imati dušu.

2 škver (reg. od tal. squero), brodogradilište

3 regionalna uzrečica

Sunce i gromovi na Troglavu

Valentina Bušić, Osijek

O pčinjeni veličinom i ljepotom Dinare, koju smo posjetili proljetos, poželjeli smo se uspeti i na druga dva vrha Dinarskog sustava: Troglav (1913 m) i Veliki Šator (1872 m). Troglav je u graničnom području između Bosne i Dalmacije. Sjeverozapadno se na nj nadovezuje Dinara, a jugoistočno Kamešnica. Dio u kojem dominira Troglav dugačak je 30, a širok 10 km. Svoje ime zahvaljuje obliku vršnoga grebena, u kojemu se ističu tri vrha: Mali (1661 m), Srednji (1790 m) i Veliki Troglav (1913 m). Najviši vrh udaljen je kilometar-dva od hrvatske granice i 22 km od sela Uništa.

Na putovanje iz Osijeka krećemo u petak 24. lipnja u ranim poslijepodnevni satima. Do Sportsko-rekreacijskog centra »Kamešnica«, gdje ćemo prenoćiti, stižemo u kasnim noćnim satima. Dočekuje nas Željko Puđa, poznat po ljubaznosti. Pobrinuo se da nas kao dobrodošlica za večeru dočeka topla pita.

Ujutro ustajemo već u četiri sata kako bismo na uspon krenuli što ranije i izbjegli vrućinu. Osim toga, bilo bi dobro spustiti se s planine prije najavljenog nevremena. U selu Sajkovićima, na granici općina Grahovo i Livno, ukrcavamo se u otvoreni kamion koji nas vozi makadamskom cestom do

Gusta klekovina i strme stijene na istočnoj strani Troglava

Sajkovačke drage (1227 m), gdje započinje klasična planinarska staza na Troglav. Vožnja je prava pustolovina! U tričetvrt sata vožnje okrijepljuje nas sva usputna jutarnja rosa s drveća. Naime, cesta kojom se probijamo uska je pa svako malo zapinjemo o krošnje stabala. Kako nas rosa ne bi previše namočila, pokrивamo se kabanicama. Po nama padaju odlomljene grane, lišće, skakavci i drugi šumski stanovnici.

Naš domaćin Željko opisuje nam prije polaska stazu kojom ćemo se kretati. Sreća je što imamo iskusnog vodiča, koji poznaje put do najmanjih pojedinosti. Put vodi šumom i dobro je markiran. Nakon desetak minuta hoda izlazi se sa šumske staze na šumsku vlak, koja nas nakon daljnjih pet minuta dovodi do račvanja puta. Uspon lijevom stazom lakši je, ali duži, dok se ravno ili poludesno nastavlja kraća, ali teža i zahtjevnija staza. Ova druga ima dva popularna naziva: »Mary« i »Alpinistička staza«. Mi ćemo ići težim putem. Dakako, nismo ni slutili kakve će strmine i iskušenja ubrzo uslijediti.

Nastavljamo strmim usponom po šumskoj vlaku i nakon pola sata izlazimo na planinarski put. Staza dalje vodi kroz Sajkovačko ždrilo, a potom se vrlo strmo uzdiže do vidikovca gdje se otvara pogled na Troglav, koji se smjelo uzdigao pokazujući veličinu i raskoš svojih strmih, kamenih

padina, izazovnog sipara, visokih i okomitih, nepristupačnih stijena. Vide se Veliko i Malo ždrilo, nekoliko bezimernih vrhova te Livanjsko polje.

Napuštamo gornji šumski pojas i ulazimo u područje klekovine i gologa kamenjara. Granje grebe po rukama i nogama, preskačemo srušene i polegnute grane. Potrebna je snaga i pozornost. Uspinjemo se potom vrlo strmim i otvorenim dijelom staze po rasutom kamenju sve do izlaska na glavni greben, gdje započinje još jedan u nizu strmih uspona. Staza vodi visoko, preko kamenjara. U daljini se već nazire geodetski stup na vrhu Troglava. Ovdje planina mijenja svoj izgled i pretvara se iz zvijeri u ljepoticu. Šumovite, strme i kamenite padine prelaze u blagu, cvjetnu, valovitu, travnatu visoravan. Upravo taj kontrast ljepota daje Troglavu poseban čar!

Nastavljamo travnatim grebenom okupanim beskrajnim svodom maslačaka. Dolazimo do račvanja puta: ravno se ide na vrh Troglava, a desno za Veliku Duvjakušu. Budući da je bio Dan državnosti, na Velikoj je Duvjakuši bilo okupljanje planinara. Mahnuli smo im na pozdrav i otišli na sam vrh Troglava. Sav trud nadoknađuje neprocjenjiv vidik s vrha, koji ispunjava sva naša čula. Taj se osjećaj nikad ne zaboravlja. Planina nas osvaja toplinom života, koju ćemo zauvijek nositi u sebi, sa snažnim porivom da se ovamo vratimo.

Livade okupane žutilom maslačaka na Troglavu

VALENTINA BUŠIĆ

Zahvaljujući visini, s vrha se pruža prekrasan vidik na sve strane. Imamo sreće što je dan sunčan pa se čini kako je sve na dohvat ruke. Jasno se vide Dinara, Promina, Kijeovski Bat, Cetinsko i Livanjsko polje, jezero Peruča, Kamešnica i mnogi drugi čarobni vrhovi. I nepoznati vrhovi uz obronke sipara i travnatih zaravni izgledaju čarobno i romantično.

Odmaramo se i uživamo na vrhu, puneći dušu nekom posebnom energijom. Za nevolju, dok tako uživamo zaprijetili su nam sivi oblaci. Oštro je prijetio i vjetar s Dinare, koji nam je dao do znanja da je krajnje vrijeme za silazak.

Spuštamo se lakšom stazom i time zatvaramo krug. Silazak započinjemo na hrptu, gdje se put račva: lijevo se ide za Gubin, a poludesno za Vrdovo. Početni dio te silazne staze vrlo je strm, a zatim je sve manje kamenja i postupno ulazimo u travnati pojas. Livade su prepune najraznolikijeg cvijeća. Kratko se odmaramo na livadi, a zatim nastavljamo kroz gustu bukovu šumu. Ubrzo dolazimo do mjesta s kojeg smo krenuli, gdje nas dočekuje naš adrenalinski kamiončić. Vrijeme nas je poslužilo. Kada smo već bili u kamionu, započelo je grmljavinsko nevrijeme, koje nam je priredilo još uzbudljiviju vožnju dinarskim cestama.

Zajedno smo jači i od oluje. Naša radost nadjačava i najjače gromove. *Ništa nam neće ovaj dan pokvariti!*

U autobus ulazimo mokri kao miševi, ali prepuni dojmova s najvišeg vrha Dinare. Na odlasku gledamo gdje smo bili i divimo se samima sebi na ostvarenom usponu. Naše je srce veliko kao Troglav!

Adrenalinska vožnja, osmjesi na licima

Golica, planina sunovrata

Tea Sušanj, Viškovo

Iza nas je još jedna neprospavana noć. Uzbuđenje, neizvjesnost zbog prognoze ili strah od kašnjenja ne daju nam spavati u iščekivanju svitanja i polaska na put. Polazište je Milihovo, a vrijeme polaska 5:30 sati. Strah nestaje čim ugledamo poznata lica, puna poleta. Jutarnji pjev ptica miješa se s ritmovima koji odzvanjaju iz automobila kojima se mladići i djevojke vraćaju iz noćnoga provoda.

Krećemo. Pohodu su se pridružili i prijatelji iz PD-a »Obruč«. Vozimo se Petrolejskom cestom, ukrcavamo ostatak sudionika u Rupi i društvanje je na okupu. Cijelim putom s rosnih livada izviruju radoznale glavice razigranih srna. Neizbježno ispijanje kave na autocesti ovaj je put obogaćeno odličnim krafnama kojima nitko od nazočnih ne može odoljeti. Nakon predaha od vožnje i ponekoga krepkog sendviča nastavljamo putovanje

vedriji i razgovorljiviji. Sneni pogledi, klimanje glavom i teški kapci sve su rjeđa pojava.

Širom otvorenih očiju stižemo na svoje odredište, Planinu pod Golicom. Izašavši iz autobusa uranjamo u prekrasno sunčano jutro, koje nas prihvaća širom raširenih ruku, i zadovoljno krećemo na pohod prema svom cilju, vrhu Golice (1836 m). Golica je dobila ime zahvaljujući svom izgledu – iznad 1500 metara cijelo je područje travnato i golo. Lijepo livade nadvisuju šumovite obronke koji se skladno prostiru u raskoši zelenila što ga samo proljeće može pružiti. Razbuđivanje na osvježavajućem planinskom zraku unosi dašak vedrine i humora među nas. Neki su pronašli sličnosti između izgleda planine i pojedinih ljudskih obilježja te time početku pohoda dali pečat vedrine. Planinarski dom na granici šumskog i travnatog pojasa mami nas k sebi. Lakim korakom mimoilazimo mnoštvo istomišljenika, zaljublje-

Golica je dobila ime zahvaljujući svom izgledu – iznad 1500 metara cijelo je područje travnato i golo. Lijepo livade nadvisuju šumovite obronke koji se skladno prostiru u raskoši zelenila što ga samo proljeće može pružiti

Na usponu prema vrhu Golice

nika u prirodu, većinom Slovenaca, koji su došli iskoristiti predivan dan.

Čarobno okruženje! Znali smo da je Golica poznata po zaštićenim sunovratima i zato je pravo vrijeme za posjet Golici upravo svibanj. Sunovrati u punom cvatu omogućavaju nam da doživimo djelić ovoga rajskog predjela i spremimo ga u sjećanje.

Mještani sunovrate, ili narcise, nazivaju »ključavnice«, zato što cvjetovi kukcima ne omogućuju oprašivanje (»zaključani« su). Polja sunovrata prostirala su se do Drugoga svjetskog rata sve do vrha Golice, no danas su njihova staništa znatno manja jer ih ugrožavaju suvremeni, mehanizirani način obrade zemlje i kemijska gnojiva, koja sadrže kalij i fosfor. Intenzivno gnojenje pospješuje rast maslačka i trave, te oni istiskuju sunovrate. Osim sunovrata, na Golici raste i pregršt

drugoga bilja. Ono oduševljava raskošnim bojama, a posebno treba istaknuti da su svoje stanište ovdje našli i ugroženi planinski dimak (*Crepis bocconi*) te alpska crvotočina (*Diphysastrum alpinum*).

Do vrha Golice vode dva puta: kraći (2 sata), mimo kuće na Golici, i duži (3 sata), preko sedla Suhe, ispod Male Golice i Krvavke. Odabrali smo kraći put. Neki su se poveselili da ćemo brzo stići, ali velika gužva, poneki strmiji uspon i sunce, koje je u gornjem dijelu već dobro ugrijalo, usporilo je uspon do livada ispred doma. Vidik koji se pruža u daljinu dostatna je nagrada za uloženi trud.

Dom na osunčanom proplanku (1582 m), mnoštvo ljudi koji ležerno piju razne napitke i časte se delicijama stvaraju ugodaj nedjeljne »špice« u planini. Ali ova »špica«, za razliku od onih u velikim gradovima, svojom spontanošću, jednostavnošću i neuniformiranošću čovjeku pruža okrjepu za dušu i »puni baterije« na duži rok. Ukusni sendviči, sočne voćne salate i neodoljive slatke kiflice mame uzdahe.

Nakon predaha odvažniji dio našeg društva penje se prema vrhu Golice. Strm uspon za neke

je ipak prezahtjevan pa će pričekati u blizini doma i na suncu usavršiti svoj ten.

Nije nam trebalo mnogo vremena da stignemo do vrha. Poput kolone mrava, koja skladno i neumoljivo napreduje vijugavom stazom, popeli smo se bez poteškoća do odredišta. Vrh ispunjava sva naša očekivanja. Iako smo već prije imali predivan vidik s mjesta gdje se smjestio dom, vrh ipak

Prema vrhu

pruža mnogo više. Sada smo uz vidik na slovensku stranu – na Karavanke sa Stolom i Košutom, Kamniške Alpe, Ljubljansku kotlinu, Snežnik, Julijske Alpe s Triglavom i Škrlaticom, Martuljkovu skupinu sa Špiikom, zapadni dio grebena Karavanki s Klekom i Hruškim vrhom – dobili novi dar. S vrha se, naime, širi vidik i na austrijsku, korušku stranu – zelenu dolinu Rosental (Rož), s vijugavom Dravom, kotlinu s Klagenfurtom (Celovcem), jezerom Wörthersee (Vrbskim jezerom) – najvećim u tom području (19,39 km²), zapadno od njega Faaker See (Baškim jezerom, 2,33 km²) i Ossiacher See (Osojskim jezerom, 10,6 km²) te Villachom (Beljakom). Čak se u daljini sramežljivo nazire i velebni Glossglockner. Užitek na vrhu je neprocjenjiv. Zabavljamo se utiskivanjem pečata u dnevnik, fotografiranjem i laganim grudanjem preostalim krpicama snijega koje se opiru suncu.

Za povratak biramo drugi put. Poneki su se zapitali jesmo li uopće na pravom putu, ali silazeći

nailazimo na toliko prekrasnih polja prepunih cvijeća da potpuno uživamo u ljepoti krajolika i simbola ovoga kraja, pa svaka zabrinutost nestaje.

Povratak domu i okupljanje prije silaska s planine protječe također u vedrom duhu te nakon kratke okrijepe krećemo prema podnožju. Skupina se postupno razvlači jer svatko silazi svojim tempom. Dok neki hedonistički, lakim korakom, uz ugodno čavrljanje, pokušavaju odgoditi kraj priče, drugi bržim tempom iskušavaju svoju kondiciju i spremnost. Svatko proživljava ostatak dana na svoj način. S povratkom do autobusa, uz osvježanje u obližnjem potoku, vraćamo se u stvarnost.

Sve što je lijepo kratko traje, a ovaj uspon svakako zaslužuje da ga se ponovi jer nas je tako očarao da smo se i mi osjećali lagani i razigrani kao u polki »Na Golici« te smo se u polusnu – umorni, ali zadovoljni – vratili kućama cupkajući nogama.

Planinski sunovrati

Blatnjav put na Kékes

Damir Šantek, Zagreb

Mađarsku zasigurno nitko ne ubraja među najpoželjnije planinarske destinacije, što zbog skromne visine tamošnjih planina, što zbog njihove građe i konfiguracije. Kad sam prijateljima rekao da idem planinariti i roniti u Mađarsku, izazvao sam samo kisele osmijehe. Planinarenje i ronjenje u Panonskom moru!? Sve što tamo možeš vidjeti jest blato. I u jezerima i na brežuljcima. Kakve planine i jezera!?

Sve su to naizgled predrasude, ali su nažalost točne. Ronjenje u jezeru Tata bilo je tek nešto malo bolje od ronjenja u Balatonu (Blatnom jezeru), a gotovo za cijelog uspona na Kékes povlačio sam se po blatu. Tako je blato stvarno postalo lajtmotiv izleta u Mađarsku.

Najviši vrh Mađarske – Kékes, visok je 1014 metara, a nalazi se na planini Mátri, u pokrajini Heves. Mátra se nalazi nešto manje od 100 km sjeveroistočno od Budimpešte, razmjerno blizu granice sa Slovačkom, a dio je sjevernoga mađarskog planinskog lanca. Na južnim obroncima Mátre nalaze se brojni vinogradi. U području Mátraalja proizvode se još od 14. stoljeća bijela slatka i aromatična vina, dok se u Egeru proizvode i ozbiljnija vina, kao npr. Egri Bikavér, čuvena »bikova krv«. U tom sam vinu uživao svake večeri tijekom svoga višednevnog boravka u Mađarskoj.

Na području Mátre nalazi se sedam najviših mađarskih vrhova. Visina im je u rasponu od 894 do 1014 m. Planina Mátra vulkanskog je podrijetla, što se može dobro vidjeti pri usponu. Cijelo je područje jedno od najmlađih vulkanskih područja u Europi.

Mátru se može podijeliti u nekoliko lako razlučivih dijelova. Kroz planinu vodi s jugozapadne strane široka zavojita cesta, koja počinje u mjestu Mátrafüredu. Odatle prema vrhu vodi više planinarskih staza. Na 5,5 km dužine one svladavaju visinsku razliku od 600 metara. Nastavi li se cestom od Mátrafüreda, dolazi se do Mátraháze, gdje se također može ostaviti auto i kratkom šetnjom od oko 2,5 km doći do vrha. Naravno, autom se može praktično i do samog

DAMIR ŠANTEK

Ostaci staroga grada Markaza

vrha. Sa sjeverne se strane do vrha može doći i iz Parádóhute i Parádsasvára.

Za uspon sam izabrao jugoistočnu stranu, a kao polaznu točku mjesto Markaz, uz koje se nalazi istoimeno jezero. Ono nije plave boje već, kako je to obično u Mađarskoj, blatno smeđe. Taj je pristup najduži i na njemu se svladava najveći uspon, što je ujedno i najveća visinska razlika koja se može napraviti u Mađarskoj. Put je dugačak 12 km, a početna točka u središtu spomenutog sela na nadmorskoj je visini od 201 m, što znači da se pri usponu svladava respektabilnih 813 metara visinske razlike.

Vulkanske stijene na Mátri

Tražeći početnu točku, ušao sam u mjesnu birtiju. Za šankom radi draga djevojka, ali ne razumije ni riječi engleskog jezika, što je opće stanje mađarske nacije. Uz mnogo smijeha, gesta, pantomime i čitanja iz knjige, pokazala mi je put. Nismo se uspjeli sporazumjeti o tome koliko traje uspon, no ako sam dobro razumio, ne više od jednog sata. Međutim, ubrzo sam shvatio da smo izgubljeni u prijevodu pa na tu »činjenicu« nisam više trošio mnogo energije.

Iz sela u prvom dijelu puta do Mária-képesa vode dvije staze. Zapadna vodi preko staroga grada, a istočna ga zaobilazi. Kroza selo me prati lavež pasa, kao što je to često slučaj u Hrvatskom zagorju ili Samoborskom gorju. Ubrzo ga ostavljam za sobom i počinje razmjerno strm uspon, posve blatnjavom stazom, kakva su i jezera u okolici. Ispočetka pokušavam izbjeći blato, no kako sam već nakon stotinjak metara prljav do koljena, shvaćam da se time više ne trebam opterećivati. Staza vodi kroz šiblje, pa preko livade, a zatim ulazi u hrastovu šumicu. Kako se uspinjem, stabla postaju sve veća.

Nakon tričetvrt sata dolazim na kraj stijene na nadmorskoj visini od 463 metra, na kojoj se nalaze

ostaci staroga grada Markaza. Gradila ga je obitelj Kompolti od 1270. do 1280. Nije imao nikakvo strateško vojno značenje, već je vlasnicima služio kao ishodište za lov i odmor. Za vrijeme turske okupacije 1552. zamak je razrušen te se danas od njega ne može mnogo vidjeti, osim dva veća zida i ostataka temelja. Iz ruševina je dobar vidik na mjesto Mátru i jezero niže njega.

Nakon posjeta tim kamenim svjedočanstvima davne povijesti treba se kratko vratiti istim putem te na križanju nastaviti laganim usponom kroza šumu u sjevernom smjeru. Šuma bez lišća djeluje kao da je netko posadio drvene štapove, nasumice, ali ravnomjerno, duž svih padina dokle god seže pogled.

Cijeli je put dobro markiran, ali markacije su znatno drugačije nego kod nas. Od sela do Mária-képesa to je zeleno slovo L na bijeloj podlozi, dalje do Markazi-kapu zelena vodoravna crta između dvije bijele, a odande do vrha zelenu crtu zamjenjuje plava. Cijelo je područje isprepletano brojnim planinarskim stazama, obilježenima raznim oznakama, kao što su: plavi, žuti, crveni ili zeleni križ, točka, crta, slovo L ili nekakvo nagnuto slovo C.

U Mária-képesu ponovno se spajaju dvije staze koje vode iz Mátre. Ondje se na drvetu nalaze dvije šarene, primitivno građene limene kapelice. Malo iznad toga prvi se put otvara vidik na vrh televizijskog tornja na Kékesu. Nakon kratkog uspona put izbija na cestu, koja je u cijelosti blatnjava i muljava kaljuža. Srećom, taj je dio kratak i od Markazi-kapu započinje najljepši dio uspona. Nažalost, i ovdje su vidljivi tragovi divljanja nevremena. Mnoštvo stabala iščupano je iz zemlje zajedno s korijenjem. Dobro je mjesto za odmor vidikovac ispod vrha Kis-Sas-kő (830 m), građenoga od vulkanskoga kamenja. Odatle se otvara vidik prema sjeveroistoku.

Slijedi uspon na vrh Sas-kő (898 m), na kojem se nalazi neobičan kameni spomenik, a ubrzo nakon toga dolazi se do drvenoga križa na Erzsébet-szikla. Put vodi kroz bukovu šumu, pored kamenih glavica, po putu prepunom vulkanskoga kamenja i uz kamene gromade obrasle mahovinom. Slijedi završni uspon, pri čemu se prolazi pored više objekata ograđenih žicom te staroga i novog televizijskog tornja,

dok se ne dođe do restorana i posljednje postaje vučnice na jednom od malobrojnih mađarskih skijališta. Pedesetak metara dalje nalazi se zidani spomenik na čijem se vrhu nalazi kamen obojan poput mađarske zastave. To je najviši vrh Mađarske.

Sama planina po mnogočemu podsjeća na Medvednicu. Visina im je gotovo jednaka, na vrhu se nalazi visok televizijski toranj, skijalište počinje pod samim vrhom, a i vidik je sličan, samo što se u podnožju ne vidi Hrvatsko zagorje, već u daljini slovačke planine.

Tijekom cijelog uspona nisam susreo nijednog planinara, što možda i nije čudno s obzirom na to da je bio ponedjeljak, no na vrhu je ipak bilo mnogo ljudi, što govori da je Mátra, uz Balaton, jedno od popularnijih mađarskih izletišta. Većina ljudi, naravno, ne pješači, nego se vozi autom. Mátra nije planina zbog koje bi se isplatilo voziti iz Zagreba pet sati, no ako ste već u Mađarskoj, i negdje u blizini, nemojte propustiti priliku popeti se na Kékes, te pošto očistite gojzerice od blata, popiti čašu guste »bikove krvi«.

Kamen koji označava najviši vrh Mađarske – Kékes

Na planinarski izlet – zrakoplovom

Uspon slijepoga planinara na Sniježnicu, najjužniju hrvatsku planinu

Željko Brdal, Zagreb

Obilazeći Hrvatsku planinarsku obilaznicu (HPO) posjetio sam i upoznao mnoge hrvatske krajeve. Dakako, doživljaje su uvijek upotpunili dragi i zanimljivi ljudi koji su me vodili ili sam ih susretao na putovanjima. Svaki novi vrh nov je izazov. Pa ipak, nijedno planinarsko putovanje nije mi bilo tako izazovno kao putovanje na najjužniju kontrolnu točku HPO-a, vrh Svetog Iliju (1234 m) na Sniježnici iznad Konavala.

Sniježnica je planinarima poznata kao najjužniji planinski greben u Hrvatskoj viši od tisuću metara. U orografskom pogledu, ona je zapravo zapadni izdanak Orjena (1894 m), koji se pruža dinarskim smjerom sjeverozapad-jugoistok u

dužini od 52 km, između Dubrovačkog primorja i Popovog polja u zaleđu Hercegovine. Ime je dobila po snijegu koji se nekoć na vrhovima zadržavao i do kraja travnja, a u dubokim škrapama i jamama i mnogo duže. Od davnina nosi još dva imena. Jedno je Kadmova planina, po grčkom kralju Kadmu, a drugi Eskulapova planina, po grčkom bogu zdravlja i iscjeljiteljstva, koji su navodno boravili na njoj. Visina Svetog Ilije, najvišeg vrha Sniježnice, lako se pamti jer izgleda kao jednostavna lozinka: 1234 metra.

Padine Sniježnice prekrivene su rijetkim sredozemnim ljekovitim biljem i drugim raslinjem, pelinom, vrijeskom, grabom, smrekom i

ALAN ČAPLAR

tvrdokornom makijom. Sniježnica je jedino preostalo područje u Hrvatskoj na kojem raste rijetka biljka mandragora (*Mandragora officinarum*). Ime joj potječe od dviju grčkih riječi i znači »opasna za stoku«. Otrovní su svi njeni dijelovi, a posebno korijen i plodovi. U povijesti se prikupljala u ljekovite svrhe i koristila protiv bolova, budući da je jak analgetik. Danas je vrlo ugrožena i zakonom je zaštićena.

Proučio sam sve što mi je bilo dostupno kako bih se dobro obavijestio o Sniježnici. Sve to vrijeme planirao sam i kombinirao kako najjednostavnije doći do Konavala. To nije lako jer svako moje putovanje iziskuje strpljivu i dobro organiziranu »videću pratnju«, dakle, nagovaranje, pregovaranje i dogovaranje s nekim koga u planinarstvu zanima isto što i mene. Planinarski prijatelj Alan Čaplar prišapnuo mi je neobičnu ideju da se na izlet uputim zrakoplovom. Dao mi je također preporuke i povezo me s dubrovačkim planinarima koji su nedavno osnovali Stanicu planinarskih vodiča Dubrovnik. Vođenje slijepoga planinara mogao bi im biti zanimljiv izazov i dobra vježba, a ujedno i prilika da usreće jednoga planinarskog sladokusca.

Prvi put u životu bio sam iznad Mount Everesta! I prvi put na planinarski izlet pošao avionom. Prvi sam se put vozio brzinom od 900 km/h na visini od 9800 metara usred temperature od -28 °C. Da se smrzneš od temperature, brzine i visine!

Kada sam dogovorio potporu u Dubrovniku, trebalo je naći povoljnu cijenu avioprijevoza u terminu koji bi svima odgovarao (dan/polazak/povratak) i naravno, trebalo mi je ono najvažnije – prihvatljiva vremenska prognoza, usklađena s aviokartom. Vjerovali ili ne, kad sam sve to posložio, zamalo sam zakasnio na let zbog svoga ranjutarnjeg rituala čitanja novina. Zamalo, ali nisam.

Iskreno, kao slijepu osobu, zabrinjavao me postupak u zračnoj luci – što, gdje i kako – ali sve se pokazalo jednostavnim i lakim. Nakon prijave na šalteru, ruksak, gojzerice i ja prošli smo kontrolu, tijekom koje sam gotovo ostao bez hlača. Na remenu je bila metalna kopča pa je i on morao proći kontrolu. Djelatnik me potom otpratio do čekaonice, a zatim su me sanitetskim vozilom prevezli do zrakoplova, u koji sam se prvi ukrcao. To je redovan postupak za osobe s invaliditetom. U postupak je uključena, kao mogućnost, i vožnja

invalidskim kolicima, što bi u mojem slučaju bilo pomalo smiješno: ipak idem na strmu i visoku planinu, pa kako ne bih mogao pješice do zrakoplova!? Dobio sam jasnu uputu što činiti u slučaju opasnosti – čitaj: kako navući prsluk za vodu, kako rabiti masku za kisik i u kojem su mi smjeru najbliža vrata za izlaz. Sve sam to radio s vjerom da mi neće trebati. A onda sam napravio grešku: sklopio sam svoj bijeli štap, predao ga zajedno s ruksakom i gojzericama na policu i tako se za ostale u zrakoplovu pretvorio u videću osobu. Upravo je to pomislio moj suputnik, Japanac, koga, naravno, nisam vidio dok je pantomimom objašnjavao da bi rado sjeo na sjedalo do mene. »Doživio« sam ga tek kada mi se obratio na engleskom. Uzvratih mu da sam slijepa osoba, odlučivši da će mi to biti posljednji put da u takvim i sličnim okolnostima budem bez bijelog štapa.

Začuo se glas stjuardese koja je davala upute o skorašnjem polijetanju. Avion se zatresao, uslijedila je buka propelera, lagana trešnja i zatim kretanje nalik sve bržoj i bržoj vožnji u autu, sve dok se u jednom trenutku avion nije nagnuo i uzletio. Avion lagano podrhtava, buka propelera je glasna, preko zvučnika pozdrav posade putnicima, s uputom što se smije, a što ne smije.

Letimo bez turbulencija, a pilot obznanjuje osnovne činjenice o letu: nalazimo se iznad oblaka, smjer: put Splita, 7600 m / 800 km/h / -25 °C. Iz zvučnika se čuje glas stjuardese koja nas obavještava da se približavamo Dubrovniku. Let Zagreb – Dubrovnik ne traje ni puni sat. Zamolio sam svog suputnika Japanca da »baci pogled« kroz prozor, s naglaskom na planine, na što je zabrinuto odvratio da su planine ispod nas prilično visoke. Stjuardesa ljubazno zahvaljuje putnicima, a mi iščekujemo povratak na zemlju – lagan udarac o pistu i slijetanje. Sada je redosljed obrnut, izlazim posljednji, opet sanitetsko vozilo, uz videću pratnju do izlaza.

Pozdrav »Dobar dan, Željko, ja sam Vlaho«, uz čvrst stisak ruke, označava početak »kopnenog« dijela moga uspona na Sniježnicu. Upoznajem također i Mare te sve troje krećemo autom prema selu Kuni Konavoskoj. Tijekom vožnje kroz Konavosko polje spašen je naglim kočenjem život povećem kravosasu koji se migoljio preko ceste.

Kravosas je najveća europska zmija. Velika je, prilično debela i robustna. Odrasli primjerci mogu

narasti više od dva metra. Njegov su dom obalno područje Hrvatske i neki otoci. Najčešće obitava na rubovima šuma i živica, u otvorenim šumama i na obraslim kamenitim padinama. Dobro se penje i pliva. Razmjerno je flegmatičan i sporo se kreće. Gotovo nikad ne grize, što ne znači da neće, a dobro je znati da nije otrovan. Prilikom susreta napadački puše, ali vrlo brzo odustaje od te bezopasne demonstracije agresivnosti. Hrani se manjim sisavcima (do veličine štakora i mladih zečeva), pticama (pogotovo pticama), jajima, a povremeno može prezalagajiti i ponekoga guštera. Nekad zalazi u kokošinjce.

Nastavljamo vožnju cestom koja se zavojito uspinje do polazne točke našega današnjeg planinarenja – Kune Konavoske. Podatak da je 2011. prema popisu stanovništva ovdje živjelo 17 stanovnika govori sam za sebe. Čim smo izašli iz auta

dočekuje nas poveći domaći pas pasmine *dodž* (akronim od »domaći obični džukac«). Ponjušio nas je i otišao u hladovinu. Vrijeme dolaska oko 13:33 sati, ima sunca, vruće je, potreban je zaštitni faktor. Muški dio ekipe čuva čelu te stavljamo šilte-ricu, a Mare naravno neće jer čuva frizuru.

Napuštena osnovna škola sada je planinarska kuća, do koje vodi nekoliko prirodno-betonskih stuba. Utorak je i kuća je, naravno, zatvorena. Pokušavamo pronaći žig obilaznice »Hrvatske planinarske kuće«, ali bezuspješno pa posjet obilježavamo jednim selfijem (sebićem, samoslikom), s plavom pločom u pozadini.

Planinarska kuća Škola Kuna Konavoska (721 m) najjužnija je planinarska kuća u Hrvatskoj. Bivšu su školu članovi HPD-a »Dubrovnik« preuredili za planinarske potrebe pošto su morali napustiti kuću obitelji Pavlić, koju su prije koristili.

Vrh Sniježnice

Ugodan korak - pročelnik Stanice planinarskih vodiča Dubrovnik Vlaho Kisić i autor članka Željko Brdal

Kuća se otvara po dogovoru, nije opskrbljena, a omogućuje smještaj za deset osoba.

Jedva čekam da se maknemo s asfalta. Od kuće vodi markirana staza, najprije kroz selo, a zatim započinje uspon otvorenim terenom. Put je mjestimice zapušten i zarastao. Uz miris raznolikog bilja, staza vodi malo oštrijim usponom između ograda omeđenih suhozidom do dva zidana bunara (lokve). Uz lokvu su tri povećee kamenice za napajanje stoke, gdje prekidamo dvije bjelouške u *wellnesu*. Iznad bunara markacija slijedi građeni put i prolazi pored ograđenih njiva koje žitelji Kune i danas koriste za ispašu stoke i pripremu sijena. Uspinjemo se starim, građenim, austrougarskim putom, poznatim pod nazivom »mulatjera«. Građen je zbog strateških razloga, a bio je namijenjen izvlačenju topova na Ilijin vrh. No, Austro-Ugarska je 1918. propala i otad nitko više ne izvlači topove, ali je put odličan za planinarenje. Naravno da planinarska staza »brikama« krati zavoje puta. Uspinjemo se brojnim zavojima, put je doista za preporučiti! Meni je, kao slijepom planinaru, najviše smetalo »slobodno kamenje«. Termin je smislio Vlaho, a radi se o mnoštvu nestabilnih, većih kamena po stazi koji su se pod nogom izmicali i prevrtali na sve strane. No, kao i svemu ostalom, čovjek se s vremenom i

tome prilagodi. Osim na putu, takvoga slobodnoga kamenja našlo se i na suhozidu preko kojeg smo se prebacili u nastavku uspona. *Sharp left, sharp right, up, down*. To su upute, ovaj put *by Mare*. Uz uživanje u planinarenju i znoju lica svoga, ponovio sam tako osnovne smjerove na engleskom. No, ni to nije sve! Uzduž staze postavljeni su natpisi s porukama, koji prate križni put, što ovom usponu daje i vjersku dimenziju. Najviše mi se svidio natpis o upornosti.

Vremenski su uvjeti odlični, ali vode nikad dovoljno kad je sunčano. Koristim priliku da preporučim šiltericu s dodatnim pokrivalom za vrat. Iako je Mari i Vlahu ovo bio prvi susret sa slijepim planinarom, moram spomenuti da su bili odlična videća pratnja i uručio bih im na licu mjesta diplome, samo da sam ih imao pri ruci. Kao i uvijek, odgovor na pitanje koliko još ima do vrha stalno je bio – još malo. Srećom, znam da je sa svakim korakom vrh sve bliže i bliže. Staza je kamenita da kamenitija ne može biti, ali ništa prezahthjevno. Gušt je biti dio te prirodne čarolije, kamene podloge, mirisa trava, ptičjeg pjeva i odličnog društva. Oko nas simfonija mirisa mnoštva raznih trava, uz ptičji orkestar. A kad sam pod nogama osjetio da umjesto kamenja počinje prevladavati trava, znao sam da smo pri vrhu.

Na vrhu se nalazi kapelica iz 19. stoljeća posvećena svetom Iliji. Vrh je obla krška glava prošarana busenima trave. Tu se nalaze antenski odašiljač i zidana kućica koja radioamaterima služi za uspostavljanje veza. Tu je i helidrom. S vrha se pružaju ničim ometani, prekrasni vidici na sve strane: na istoku, uza samu hercegovačku granicu, vide se Velji vrh (1156 m), Kosmač (1046 m) i Štedar (1165 m). Jugoistočno od Sniježnice, iznad Konavala, duž crnogorske granice, pruža se brdski greben Bjelotina s najvišim vrhom Katunicom (1125 m), što je već jugozapadni ogranak visokog Orjena u zaleđu. Dio Sniježnice i Bjelotine još uvijek nije siguran zbog posljedica rata. U dubini se lijepo vide Konavosko polje i dubrovačka zračna luka u Čilipima. Vidik se dalje širi na otoke dubrovačkog arhipelaga – Elafite, Mljet, Korčulu i Lastovo te na poluotok Pelješac. Sveti Ilija na Sniježnici najviša je točka Dubrovačko-neretvanske županije.

Na vrhu su me ispunili sreća i ponos, utisnuo sam željeni pečat u rubriku »Dubrovačko područje« dnevnika HPO-a, ostvario mini planinarsko-avionsku ekspediciju, upoznao dvoje sjajnih ljudi i planinara, a imao sam i prihvatljive vremenske uvjete. Nakon kraćeg odmora, okrjepe i fotografiranja sišli smo s vrha istom stazom. Tijekom spuštanja uglavnom smo se odmarali na postajama križnog puta, fotografirali i nadoknađivali tekućinu. Ne morate pogađati odgovor

VLADKO KISIĆ

Na vrhu, 1234 metra iznad razine obližnjeg Jadrana

na pitanje koliko smo planinara tog utorka sreli prilikom uspona i silaska. U povratku smo kod već spomenute lokve doživjeli blizak susret sa žednom kravom impozantnih rogova, ali bez posljedica po sve sudionike susreta.

Korak po korak i stigismo do auta, 19:00 je sati, oko pet sati uživali smo u planinarenju. Nakon KT HPO-a uslijedila je naravno i GT (čitaj: gastro točka). Preporučujem je svima koji se zateknu u okolici Dubrovnika. Restoran Monković uz rječicu Ljutu odlično je mjesto za opuštanje i uživanje. Nakon toga su me Mare i Vlaho otpratili do zračne luke. Jedina razlika u odnosu na dolazak bilo je izuvanje, jer su planinarske cipele bile »sumnjive« osoblju zračne luke. Ponovno sam prvi ušao u zrakoplov, veći od onoga kojim sam doletio u Dubrovnik. Postupak je bio jednak, ugodaj u avionu sličan, buka manja, a ruta povratka drukčija (pilot je spominjao Mostar). Zapamtio sam ove podatke: 9800 m / 900 km/h / -28 °C. Sretno sam se prizemljio u zagrebačkoj zračnoj luci, gdje su me dočekale supruga i kći.

Izlet za pamćenje! Zahvaljujem Jasni Njire za pomoć u osiguranju avioprijevoza te planinarskim vodičima Vladi Kisiću i Mari Ivaništin na planinarsko-prijateljskoj potpori. Bez njih troje ne bih mogao ostvariti jednodnevni izlet na Sniježnicu. Iskreno, svidjelo mi se ovo avionsko planinarenje pa ću si prije ili poslije priuštiti još jedan takav izlet u dubrovačko područje jer u njemu ima još izazovnih vrhova.

Kapela svetog Ilije na Sniježnici

Kružno po Hrvatskom zagorju

Stjepan Hanžić, Zabok

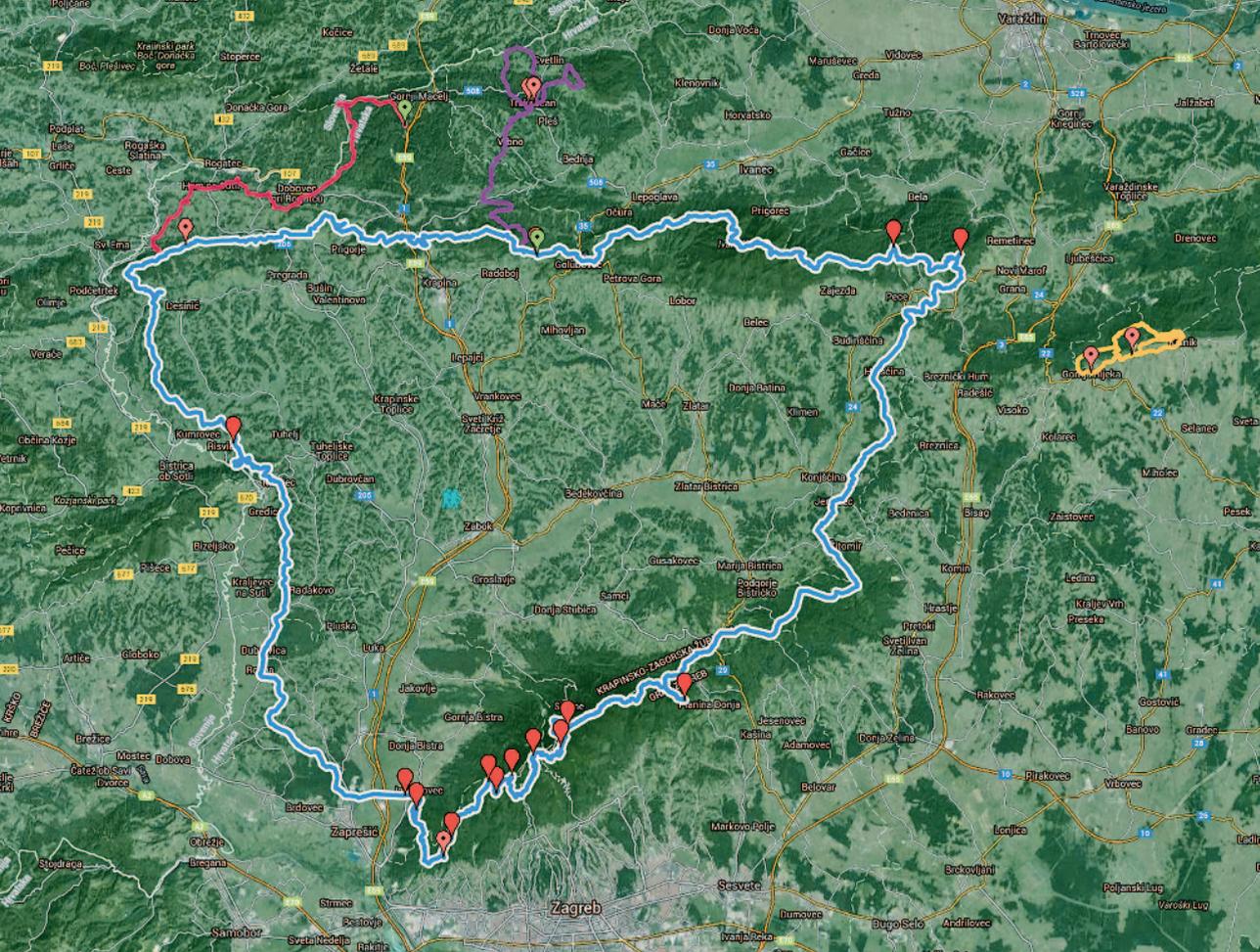

Aktivnim se planinarenjem supruga Ivanka i ja bavimo više od deset godina i dosad smo sa svojim planinarskim društvom »Zagorske steze« iz Zaboka bili na više od stotinu planinarskih izleta i uspona na vrhove diljem Hrvatske i djelomično u Sloveniji. Ljepota gora i planina te raznovrsnost njihova pejzaža vodila nas je putovima Hrvatskoga zagorja, Žumberka, Slavonije, Gorskoga kotara, Istre, Like, Velebita, Dinare i Dalmacije, preko većine jadranskih otoka, Mosora i Biokova sve do vrhova u okolici Dubrovnika. Na tim smo izletima vidjeli, doživjeli i u sebi pohranili sve bogatstvo i raskoš koju priroda i planine imaju, ali i shvatili da to možeš otkriti samo ako im dolaziš u goste i družiš se s njima.

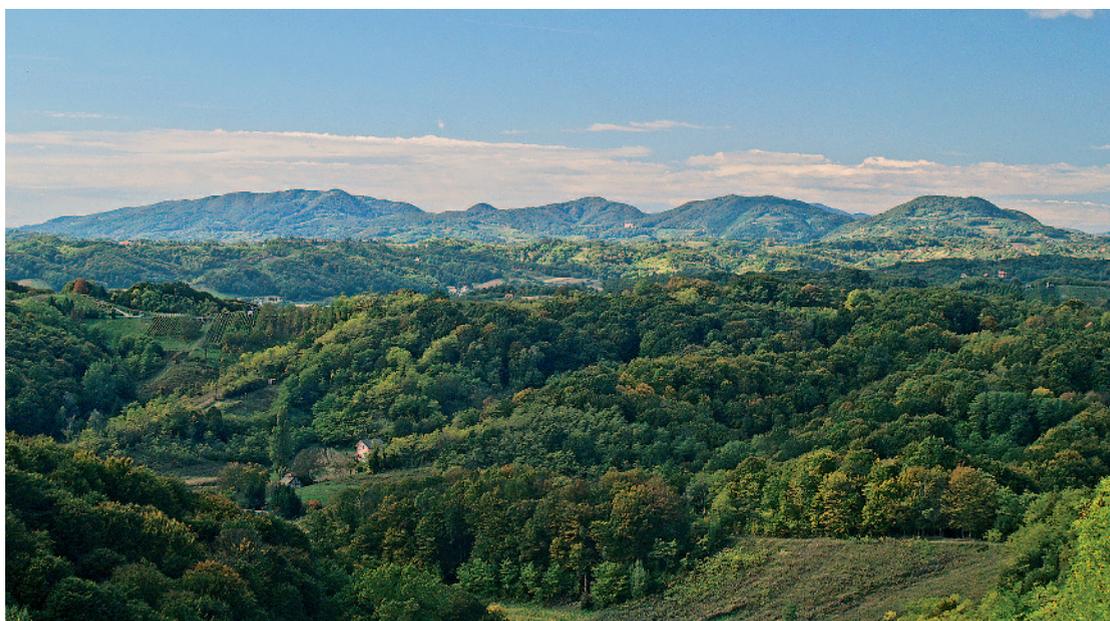
Nadahnuće za nove planinarske izlete obično sam dobivao odlaskom na vrh obližnjega zagorskog brijega zvanog Picelj, koji se nalazi u samoj blizini planinarske kuće »Zagorskih steza«. Na visini od samo 270 m iznad udaljenog mora, s Piclja se pruža predivan vidik uokrug na sve

Autor Stjepan Hanžić na Ivanšćici

Kružni put po Zagorju na Googleovom zemljovidu

Zagorske gore i brežuljci

Potpora prijatelja

vrhove zagorskih planina, gora i bregova, te prema Samoborskom i Žumberačkom gorju, a u Sloveniji osobito na Svetu Geru, Bizeljsko gorje, Kamniške Alpe, Kum, Boč, Donačku goru i druge. Stojeći na vrhu brijega i gledajući Zagorje uokrug, osjećaš da se nalaziš u samom njegovu središtu, u srcu Hrvatskog zagorja. Upravo taj osjećaj i velika ljubav prema rodnom zagorskom kraju i bregima jednog su mi dana »rekli«: »Hajde, obiđi ga u cjelini po odavde vidljivim vrhovima sve uokrug.« Ti su vrhovi redom od istoka ka zapadu: Kalnik, Zelinska gora, Medvednica, Cesarska gora, Kuna gora, Brezovica, Strahinjščica i Ivanščica.

I tako je počela moja nova planinarska avantura. Početkom siječnja 2015. počeo sam obilaziti granične vrhove Hrvatskoga zagorja, krenuvši u one dijelove toga horizonta koje dotad nisam posjetio. Započeo sam nabavkom zemljovida, iscrtavanjem planiranih dionica, informiranjem o namjerama Upravnog odbora PD-a »Zagorske steze« i obilaskom prve dionice od dvorca Velikoga Tabora preko Kumrovca do spomenika hrvatskoj himni u Zelenjaku. Od tada su se pohodi Hrvatskom zagorju nizali jedan za drugim, sve do sredine ožujka ove godine kada se zamišljeni krug od deset dionica napokon zatvorio. Posljednja

dionica bila je od Globočeca preko Jertovca, Konjščine, Vrbova, Trgovišća i Vinskog vrha do Podruta. Na nekim su me dionicama pratili moja supruga te planinari i prijatelji Marijan, Slobek, »stari« Kreš i drugi.

U zemljovid sam ucrtao liniju kretanja po zagorskim vrhovima vidljivima s Piclja i izračunao da sam prepješačio uokrug više od 220 km. Od početka svoga planinarskog djelovanja dosad posjetio sam razna mjesta i vrhove u Hrvatskom zagorju i u nešto manje od sto pohoda sveukupno prehodao više od 1300 km, za što mi je trebalo više od 350 sati čistoga hoda.

Budući da sam uz opisano prošao i Ravnu goru, veći dio Maceljske gore te Mali i Veliki Kalnik, sada želim sve dionice povezati s već realiziranim kružnim obilaskom, čime bih ujedno obišao sve vrhove i kontrolne točke Zagorskoga planinarskog puta (osim Mohokosa, koji je u Međimurju). Na kraju mogu reći samo jedno: divan je osjećaj nakon svega toga uspjeti se na Picelj i pogledati Hrvatsko zagorje oko sebe u punom krugu.

- <https://drive.google.com/open?id=1xBUDRKH1buNT0Lny80BkdWkiNZg&usp=sharing>

Mojih tisuću planinarskih izleta

Andelko Sojč, Oroslavje

Moj planinarski život započeo je 1998. dogovorom skupine prijatelja, kada je osnovano planinarsko društvo »Stubaki« u Stubičkim Toplicama. Svaki je početak težak pa i naš. Naime, nitko od nas osnivača nije imao dovoljno znanja o planinarstvu, već smo se služili iskustvom iskusnijih prijatelja. Tako smo hodali četiri godine, postupno stječući znanja o planinarstvu.

Opazili smo da mnogi planinari nešto upisuju u svoje knjižice i u njih utiskuju žigove. Neki od nas zaključili su da nama to nije potrebno. Nije mi to bilo po volji pa sam otišao u poslovnicu HPS-a u Zagrebu da se raspitam zašto to neki planinari rade. Objasnili su mi čemu služe planinarski dnevnici te mi ponudili dnevnike planinarskih obilaznica i zemljovide. Nabavio sam tada dnevnike »Hrvatske planinarske obilaznice« i obilaznice »Hrvatske planinarske kuće« te u njih počeo utiskivati pečate, uza smijeh svojih kolega.

Zatim smo 2002. u mojem Oroslavju aktivirali PD »Runolist«, koji je bio u mirovanju. Od

početka sam u »Runolistu« sve bilježio u dnevnik i fotografirao mjesta na koja idemo. To mi je davalo snage i volje za planinarenje. Za moje dnevnike nitko nije mario sve dok nisam dobio brončanu značku HPO-a i prvu zelenu značku obilaznice »Hrvatske planinarske kuće«. Dakako, nastavio sam s obilaskom, tražeći sve veće izazove. Da bih posjetio 151 kontrolnu točku HPO-a i 125 planinarskih kuća, trebalo mi je sedam godina. Za obidjenih 150 vrhova dobio sam najviše priznanje HPO-a pod brojem 48, a za kuće priznanje broj 53. Bio sam neizmjereno veseo i osjećao se kao da sam pobijedio na Olimpijadi.

Nastavio sam pohađanjem svih planinarskih obilaznica u širem okruženju kraja u kojem živim te tako obišao 30 obilaznica i dobio treće priznanje, »Gojzericu«, koje dodjeljuje HPD »Željezničar« iz Zagreba.

Nakon svakog pohoda bio sam sve spremniji pa sam se tako poželio popeti i na Triglav. Na pohodima me redovito pratio unuk Krešo pa smo se nas dvojica dogovorili da ćemo pokušati s »Runolistom« uspeti se na Triglav. Nažalost, nismo još bili dovoljno spremni za taj uspon pa smo otišli u zračnu luku Lesce Bled i dogovorili panoramski let iznad Triglava. Let je bio divan, a pilot vrlo srdačan pa nam je sve pokazao i protumačio.

Drugi put smo se na Triglav uputili s Rudnog polja na Pokljuki, upravo kad su došla i dva autobusa planinara, pa smo im se pridružili jer nam je bilo drago ići u društvu. Nažalost, oni nisu išli na Triglav, već na Viševnik, a to sam saznao tek kad sam ih pitao kad ćemo stići na Triglav. Opet nismo došli na željeni vrh i usto se prilično izmučili. Unuk je dobio žuljeve na nogama, a imali smo i preteške ruksake. Vratili smo se do svog auta i krenuli u Sport hotel na Pokljuki na spavanje, pa sutra kući. Ni treći put kad smo pokušali uspon na Triglav nismo uspjeli. Kolega koji je išao s nama nije mogao izdržati uspon po Kalvariji pa smo opet

Tisućiti izlet 30. travnja 2016 – Sljeme na Medvednici

odustali. Četvrti puta smo htjeli ići Tomiškovim putom, ali smo kod prevjesa stali. Bila je to preteška zapreka za mog unuka, pa smo se vratili u Aljažev dom na spavanje. Vratili smo se doma odlučni da idući put konačno moramo osvojiti Triglav.

Prijatelj psihijatar zaključio je da imam »sindrom straha« za unuka i preporučio da idem bez njega, s nekim društvom, te da se tako riješim straha. Sljedeći put išao sam na Triglav s članovima PD-a »Zagorske steze« iz Zaboka i bez teškoća se s Kredarice popeo na vrh. Svidjela mi se ta planina pa sam iduće godine ponovno išao s članovima »Runolista« te se bezbrižno popeo na vrh od doma Planika. Nakon toga sam se s dvojicom prijatelja i unukom popeo na vrh s Kredarice i spustio na Planiku. Dalje smo išli Dolinom triglavskih jezera. Prespavali smo u domu na Dvojnomo jezeru s namjerom da idemo dalje do Komne i Bogatina. Nažalost, zbog šumskog požara nismo tada mogli za Komnu, već smo išli preko Štapca, do Kuće na Planini pri Jezeru, pa na planinu Blato. Odatle sam zvao taksista iz Stare Fužine, koji je došao po nas te nas odvezao do auta na Pokljuki. Odličan izlet!

Sljedeće je godine unuk otišao na Triglav bez mene, s trojicom prijatelja.

Iza toga sam opet skupio tri prijatelja i s njima otišao na Triglav od Planike. Nastavili smo do kuće na Doliču na spavanje. Išli smo dalje za Triglavska jezera, pa na Prehodavce. Spustili smo se do kuće pri Dvojnomo jezeru gdje nismo dobili priliku da prespavamo, pa smo umorni nastavili do Komne. Prespavali smo, pogledali i Bogatin te sišli na Bohinjsko jezero. Opet smo zvali taksista da nas odveze do auta.

Kad sam bio na vrhu Triglava, vidio sam u daljini preko Kredarice neki dom. Pitao sam koji je to dom i kako se ide do njega. Rečeno mi je da je to dom Valentina Staniča te da mu se najjednostavnije može prići iz Mojstrane preko Kota ili od Vodnikova doma na Konjsko sedlo pa preko Ržiških podi. Za prilaz treba oko 7 sati, pa u Staničevom domu prespavati. Cilj mi je bio popeti se peti put na Triglav. Rezervirao sam mjesto u Staničevom domu za jednu noć, a u Vodnikovom za sljedeću noć, pri povratku. No, budući da je bila sezona godišnjih odmora predviđeni putnici nisu mogli ići sa mnom, a osim toga je na području Triglava sve to vrijeme padala kiša i grmjelo. Meteorolog na Kredarici mi je rekao

Andelko Sojč sa svojim planinarskim uspomenuama

da će sutra, sljedeći dan i prijepodne trećeg dana biti odlično vrijeme za uspon. Nazvao sam starog pratioca Miku i nagovorio ga da idemo. S njime sam došao do Staničeva doma. Prespavali smo te ujutro krenuli za Kredaricu. Odmorili smo se u domu, iskovali novčice doma i vrha, ostavili suvišnu opremu i popeli se na vrh.

Planinareći u tih 17 godina obišao sam i brojne druge vrhove: od Pece pri Dravogradu sve vrhove preko Logarske doline do Jesenica. Bio sam na Mangartu, Nanosu, Snežniku, Kumu, Boču, Donačkoj gori, Mojstrovki, Golici, Rogli, Grintavcu, Pohorju, Uršljoj gori (Plešivcu). Prošao sam uzduž i poprijeko Medvednicu, Strahinjščicu, Ravnu goru, Ivanščicu, Kalnik, Samoborsko gorje, Papuk i druge planine. Na tim pohodima redovito sam sve snimao i utiskivao žigove u planinarski dnevnik. Do 2006. imao sam klasični fotoaparatus, a od tada koristim digitalni fotoaparatus. Sada koristim peti fotoaparatus. Derem već pete gojzerice, pišem sedmi dnevnik, jedino imam od prvoga dana iste štapove.

Ove godine, 30. travnja, proslavio sam na Medvednici sa svojim planinarskim prijateljima tisućiti izlet. Navršio sam 75. godinu života i namjeravam nadalje planinariti. Kad saberem sve što sam doživio u planinama moram reći da su mi obogatile život.

Rujana Baketić

U subotu 2. travnja, shrvana teškom bolešću, preminula je u 74. godini života Rujana Baketić, članica PD-a »Ericsson-Nikola Tesla« iz Zagreba. Bila je aktivna planinarka i aktivna u radu i djelovanju matičnog društva. Vodila je i organizirala brojne planinarske izlete i sudjelovala u mnogim planinarskim akcijama.

Po zanimanju je bila profesorica matematike. Upravo je njezina profesija često bila vidljiva u planinarstvu, napose pri organiziranju i vođenju izleta. Nikada nije ništa prepuštala slučaju i svaki je izlet pomno planirala. Posljednjih petnaestak godina sudjelovala je na oko 500 društvenih izleta, što čini tri četvrtine svih održanih društvenih izleta, a više od petine ih je organizirala i vodila. Po broju sudjelovanja na društvenim izletima bila je prva, bolje rečeno: malo je bilo izleta na kojima nismo gledali njezin sitan, brz korak u planini. Ustvari, na izlete nije išla samo tada kad se bavila svojim drugim ljubavima – morem i skijanjem, ili zbog obiteljskih obveza.

Po dolasku u nekadašnju tvornicu »Nikola Tesla« odmah se uključila u rad tada razmjerno novoga planinarskog društva, osnovanoga u okviru tvornice. U društvo se učlanila 1987. i odmah je krenula u planine i planinarstvo silovito i angažirano, kakva je bila u svemu. U PD-u »Ericsson Nikola Tesla« obavljala je mnoge funkcije, a smrt ju je zatekla na mjestu dopredsjednice. Najviše je voljela organizirati i voditi izlete, i to napose u svoje dvije velike planinarske ljubavi – Alpe i hrvatske otočne planine. Mnogim je početnicima omogućila upoznavanje zahtjevnih putova u Alpama, osobito Julijskima. Zahvaljujući svojoj upornosti i organizacijskim sposobnostima, mnoge je planinare na prvi uspon na Triglav vodila baš Rujana. Jednako su tako mnogi upoznali ljepotu naših otočnih planina zahvaljujući njenim odlično organiziranim planinarskim krstarenjima. O Rujaninim sudjelovanjima i vođenjima izleta mogli bismo napisati cijelu knjigu jer je njoj planinarstvo uistinu bio važan dio, bolje reći – način života. Bila je puna razumijevanja za sve neprilike koje se često nepredviđeno događaju na izletima i puna razumijevanja za društvo, planinare, sudionike izleta. Uživala je u svakom koraku u planini, svakom vidiku, ali i u ugodnim druženjima u planinarskim domovima i drugdje.

Njezin je doprinos razvoju Društva i planinarstva nemjerljiv. Rujana je bila širokogoga i bogatoga planinarskog duha, puna ideja, razmišljanja, entuzijazma. Od prvih se dana uključila u organizaciju Rusovog pohoda na Medvednicu, koji se tada zvao »Tragom 1. izleta PD-a Nikola Tesla«. Bila je u uskom krugu »teslaša« koji su pokrenuli taj, danas poznati pohod na Medvednicu.

Rujana Baketić na ulazu u špilju Medvednicu

Sve do pojave bolesti, pune 23 godine, postavljala je dan uoči pohoda oznake na trasi. Jednako je tako bila redovna i njezina aktivnost na Hunjki – posluživanje planinara čajem i kolačima. Brojni sudionici pohoda sjećat će se planinarke s pregačom koja neumorno svakom servira čaj i kolače. U svakoj je društvenoj aktivnosti bila prisutna ne samo formalno, već srcem i s mnogo požrtvovanja. Mnogi naši članovi neće zaboraviti njezin angažman u organiziranju godišnjeg druženja članstva. S nevjerojatnom je voljom i energijom prikupljala priloge za tombolu koja je, zahvaljujući njenom trudu, često bila bogata nagradama.

Iako nije bila zaljubljenica u planinarske obilaznice, dala je velik prilog njihovom otvaranju. Posebno je značajan njen doprinos trasiranju i označavanju njihovih trasa. Usto je redovito sudjelovala u svakoj društvenoj akciji održavanja i označavanja planinarskih putova o kojima skrbi PD »Ericsson Nikola Tesla«. Ustvari, nema nijedne aktivnosti Društva u kojoj nije sudjelovala i dala joj svoj aktivan doprinos i osobni pečat.

Za svoj planinarski rad dobila je priznanja matičnog društva i drugih planinarskih društava te Zlatni znak HPS-a.

Planinari koji su je poznavali neće zaboraviti što je učinila za matično planinarsko društvo i hrvatsko planinarstvo. Otišla je u vječnost, u vječne planine, koje su bile neizbrisiv dio njenog života, koje je nesebično voljela i doživljavala punoćom svoga duha.

Damir Kuzmanić

Održan speleološki logor na Biokovu

U povodu obilježavanja 60. obljetnice Komisije za speleologiju HPS-a održan je od 18. do 26. lipnja speleološki logor te Komisije na području oko jame Stara škola na Biokovu. Organizatori istraživanja bili su SO PD-a »Imber« iz Omiša, Komisija za speleologiju HPS-a i JU Park prirode Biokovo. Istraživanja su koordinirali Nikolina Marić i Željko Marunčić – Bospor. Ciljevi logora bili su izrada novoga topografskog nacrtja jame, nastavak istraživanja na njezinu dnu, izrada fotografske i videodokumentacije, znanstvena uzorkovanja s naglaskom na biospeleološkim istraživanjima te rekognosciranje okoline radi pronalaženja mogućih novih ulaza u jamu.

Baza logora bila je planinarska kuća pod Svetim Jrom, a većina sudionika boravila je u izdvojenom, istraživačkom logoru, u šumici iznad ulaza u jamu. Najveći je izazov istraživačima bio težak teren za transport opreme i vode do istraživačkog logora. U prvih je nekoliko dana jama postavljena do dna i topografski je snimljen njezin glavni kanal. Prema preliminarnim obradama radnih nacrtja, jama je duboka oko 510 metara, što je 60 metara manje od starih mjerenja. Istražene su i izmjerene mnogobrojne paralelne vertikale u jami. Uz topografske izmjere, obavljena su

i biospeleološka uzorkovanja, klimatološke izmjere te fotografiranje faune i prostora jame. Na 280 metara dubine postavljen je bivač u kojem su speleolozi boravili prilikom istraživanja donjih dijelova jame. Najniža izmjerena temperatura u jami iznosila je 2,6°C.

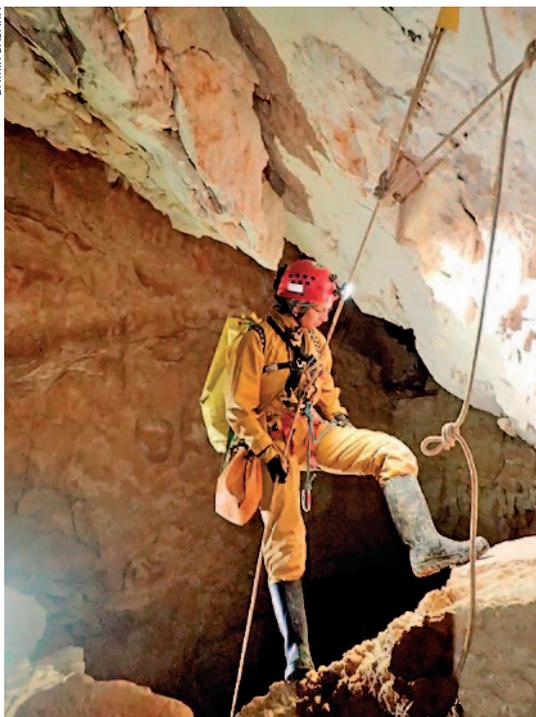
Rekognosciranjem okoline pronađen je pedesetak metara iznad jame otvor koji bio mogao biti još jedan ulaz u nju. Jama je ostala opremljena užetima te će se istraživati do kraja ove godine.

U istraživanjima su sudjelovali članovi SO PD-a »Imber«, SO HPD-a »Mosor«, SD-a »Špiljar«, »Speleo8 – Osmice«, SD-a »Karlovac«, SO PD-a »Profunda«, SO HPK-a »Sv. Mihovil«, SAK-a »Ekstrem«, SO PD-a »Liburnija«, SO PDS-a »Velebit«, ADIPE i HBSD-a.

Stara škola otkrivena je 1984. tijekom 5. Speleološkog logora Komisije za speleologiju HPS-a. Nalazi se sjeverno od vrha Sedmine (1563 m), u nizu dubokih vrtača u predjelu Bariša torine. Teško uočljiv ulaz nalazi se na sjevernoj padini 70 metara duboke vrtače. Ime je dobila po staroj, uigranoj ekipi speleologa koja ju je prva istraživala. Zbog svoje složenosti, istraživana je u pet akcija 1984. te u jednoj akciji 1985. i jednoj 1988., u kojima je sudjelovao velik broj istraživača. Jama je nastala u međuslojnoj pukotini, a u morfološkom je pogledu koljenasta i razgranata. Hidrološki gledano, nekad je imala funkciju aktivnog ponora, dok se danas vođeni tok pojavljuje samo na dubini većoj od 360 m. Do -90 m izmjenjuju se manje vertikale s horizontalnim kanalima, a dalje, do -350 m, dominiraju veće vertikale nastale na rasjedu SZ-JI. Od -350 m do dna na -576 m nastavlja se hidrološki aktivan kanal, dijelom teško prohodan, uz manje vertikale i dvorane. Na tom pukotinskom dijelu jame strop se ne vidi, a prisutan je stalan tok vode. Jama završava dvjema neprolaznim pukotinama kroz koje otječe voda. Daljnje bi napredovanje bilo moguće samo kad bi se tehničkim zahvatima proširili uski prolazi. Od 1985. do 1993., prije nego što je otkrivena Lukina jama, Stara škola bila je najdublja poznata jama u Hrvatskoj.

Damir Basara

DAMIR BASARA

Istraživanje najdublje biokovske jame Stare škole

Novi zemljovid na željezničkoj stanici Ivanec

Na Skupštini HPD-a »Ivančica« iz Ivanca održanoj u listopadu 2015. postavljeno je pitanje je li moguće obnoviti ploču sa zemljovidom Ivanšćice koja se nalazi na ivanečkoj željezničkoj stanici. Prva je ploča postavljena 1965., a druga prije 25 godina. U međuvremenu je dotrajala pa je zaključeno da bi je valjalo obnoviti ili zamijeniti.

Članovi HPD-a »Ivančica« na željezničkoj postaji Ivanec

Nakon provjere njezina stanja dogovoreno je da će se nacrtati novi zemljovid po uzoru na postojeći. Toga zahtjevnog zadatka prihvatila se članica Društva Željka Jagetić, mlada slikarica koja će uskoro imati i svoju prvu vlastitu izložbu. U crtanje nove karte utrošila je sate i sate dobrovoljnog rada, dodatno motivirana obiteljskom planinarskom tradicijom; Željkin otac i djed također su bili planinari.

Nova je ploča postavljena 6. srpnja ove godine, na istome mjestu gdje je prije pedeset jedne godine postavljena prva. Stara je pospremljena na sigurno mjesto, kao uspomena iz prošlosti Društva.

Zadatak našega, gotovo 120 godina starog društva, nije samo baviti se onime čime se inače bave sva planinarska društva, već se i vjerno skrbiti o nasljeđu koje su nam ostavili prijašnji naraštaji te ustrajati u očuvanju svoje baštine.

Ivan Borovečki

3. Dan goranskih planinara

U nedjelju 10. srpnja održan je u Brod Moravicama 3. Dan goranskih planinara. Za vrućeg ljetnog dana oko 180 planinara pohodilo je Špičasti vrh, s kojeg se pruža prekrasan vidik na dolinu Kupe te vrhove i prostore Gorskoga kotara. Planinari su mogli razgledati i kulturno-povijesne spomenike u Brod Moravicama – kuću Delač iz 17. stoljeća, crkvu Majke Božje Škapularske u Moravičkim Selima, gdje je postavljena izložba »Pučka

Iz povijesti planinarstva: Prije 140 godina u Pazinu osnovano Istarsko planinarsko društvo

Drugo po redu planinarsko društvo u Hrvatskoj utemeljeno je na osnivačkoj skupštini održanoj 25. veljače 1876. u Pazinu na poticaj Labinjanina dr. Antonija Scampicchija (1830 – 1912), po zanimanju odvjetnika i političara. Bio je gradonačelnik Labina i zastupnik u Istarskom saboru. Dvapat je bio predsjednik društva i član uprave. Službeni naziv društva bio je *Società alpina dell' Istria* (SAI) jer su u njemu prevladavali Talijani. Djelovalo je deset godina i svake godine organiziralo nekoliko izleta, dakako i na najviši vrh Istre – Učku. O društvenom radu izvještavale su tadašnje istarske i tršćanske novine, a Pazinjanka Nerina Feresini, koja je nakon oslobođenja Istre optirala za Italiju, skupila je te podatke i objavila ih 1976. u Trstu u knjizi *Società alpina dell' Istria 1876–1885*. Strogo uzevši, HPD je samo godinu dana stariji od SAI-a jer je svoju osnivačku skupštinu održao 1875., tek godinu dana nakon sastanka inicijativnog odbora koji običavamo smatrati početkom organiziranoga planinarstva u Hrvatskoj. Iako je SAI imao talijansko obilježje, ne možemo ga smatrati tuđinskom tvorevinom jer su Talijani u Istri autohtoni. To valja naglasiti i zato što je nedavno u Puli izašao *Istarski sportski biografski leksikon*, u koji su tek na naše insistiranje, u posljednjem trenutku, uvršteni ne samo dr. Scampicchio, nego i istaknuti istarski planinari 20. i 21. stoljeća.

prof. dr. Željko Poljak

Planinari pred kućom Delač, najstarijom kućom u Gorskom kotaru

pobožnost«, te kulu Turanj s muzejskim postavom. Planinari iz 22 društva (iz Skrada, Lokava, Delnica, Moravica, Mrkoplja, Pregrade, Rijeke, Crikvenice, Senja, Buzeta, Krka, Lovrana, Viškova, Novske i Zagreba) uživali su na kraju pohoda u hladovini šume Lazice, uz okrjepu i živu glazbu koje su pripremili vrijedni i dobro organizirani domaćini. Predsjednik društva domaćina, PD-a »Vršak« iz Brod Moravica, Emil Tušek podijelio je zahvalnice svim društvima i najstarijem planinaru – 96-godišnjem Brani Blaževiću iz Mrkoplja. Priznanja su također uručena i prethodnim domaćinima – planinarskim društvima iz Lokava i Skrada. Dani goranskih planinara vrlo su brzo prerasli u popularna okupljanja planinarskih društava iz Gorskoga kotara, a i šire. Susret će se nagodinu održati u Moravicama, a domaćin će biti PD »Rudač«.

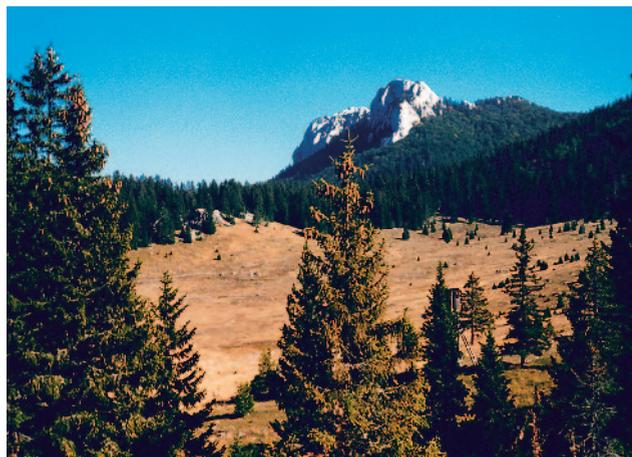
Dijana Arbanas

Zavižan, najviša galerija u Hrvatskoj

Putopisni fotograf Vladimir Vidović izložio je 18. lipnja u prostoru planinarskog doma »Zavižan« na Velebitu svoje nove radove, na temu »Hrvatska vodena raskoš«. Riječ je o 45 novih fotografija snimljenih analognom tehnikom, s motivima hrvatskih rijeka koje pripadaju

Jadranskom slijevu a izviru u podnožju Velebita i Dinare, počevši od potoka Paklenice, rijeke Zrmanje i njezine pritoke Krupe, do rijeka Krke i Cetine, s obiljem slapova. Posjetitelji Zavižana tako su ujedno i posjetitelji »najviše galerije« u Hrvatskoj.

Sven Babić

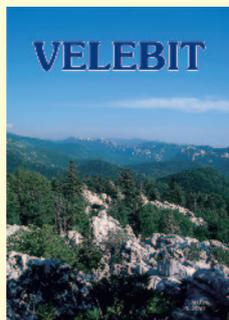

Veliki Lubenovac i Veliki Kozjak na fotografiji Vladimira Vidovića

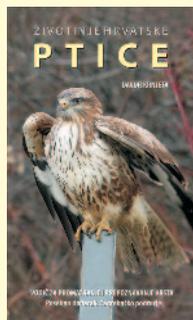
- 10. – 11. 9. 237. savjetovanje ZPP-a povodom 60. obljetnice Međudruštvenog savjeta ZPP-a**
Velebit: Jablanac
HPD Ivančica, Ivanec
- 10. 9. Preko Zelova na Svilaju**
Svilaja: pl. dom Orlove stine, vrh Svilaje
PD Svilaja, Sinj
- 11. 9. Dan slavonskih planinara**
Orahovica, Krndija
UPUS Slavonski planinari, Osijek
- 11. 9. Subotina po starinski**
Čičarija, Buzet
HPD Planik, Umag
- 11. 9. Tragom putopisa Julija Kempfa**
Požeška gora: Vrhovački grad
HPD Sokolovac, Požega
- 11. 9. Pohod po Planinarskom putu Velebno**
Velebit, kontrolne točke PPV-a
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 14. 9. Dan otvorenih vrata HPD-a Mosor**
HPD Mosor (Sinovčićeva 2, Split)
HPD Mosor, Split
- 17. 9. Noć spilja pod bakljama**
Lokve: Staza spilja
PD Špičunak, Lokve
- 18. 9. 33. memorijalni pohod na Učka**
Učka
PD Kamenjak, Rijeka
- 24. 9. Speleo Film Festival**
Karlovac: Dubovac
DPIOPV Osmica, Karlovac
- 24. 9. Orijentacijsko natjecanje 6. Merz Open**
Zagreb: park Jelenovac
OK Dr. Ivan Merz, Zagreb
- 25. – 28. 9. Pohod na Mljet**
Mljet: NP Mljet
PD Mljet, Goveđari
- 25. 9. Četiri godišnja doba – Jesen na Oštri/Metlači**
Gospić – Oštra
Kaluđerovac – Metlača
PD Željezničar, Gospić
- 25. 9. Memorijalni pohod na Vlaški grad**
Velebit: Vlaški grad
PK Split, Split
- 25. 9. 4. pohod Petrićeva – Puntijarka, Dan HPD-a Zagreb-Matica**
Medvednica: Puntijarka
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 25. 9. Susret planinara Kroz vinograde i šume**
Krndija: Srednjak, Feričanci
HPD Sokol, Feričanci
- 25. 9. Planinarski pohod Branje grozdja**
Kostelsko gorje, Kunagora: pl. kuća Kunagora
HPD Kunagora, Pregrada
- 26. 9. – 4. 11. Mala planinarska škola HPD-a Mosor**
Mosor, Kozjak, Omiška Dinara, Velebit
HPD Mosor, Split
- 27. 9. – 25. 11. Jesenska opća planinarska škola HPD-a Mosor**
Mosor, Biokovo, Kozjak, Omiška Dinara, Bitovnja
HPD Mosor, Split
- 1. 10. Jesen u Šumi Striborovoj**
Bivio – Rijeka
PD Kamenjak, Rijeka
- 1. – 2. 10. 9. Dani Mosoraša**
Mosor: pl. dom Umberto Girometta
HPD Mosor, Split
- 2. 10. Cvjetne staze Ravne gore (tisa)**
Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin
- 2. 10. Dan HPD-a Željezničar**
Samoborsko gorje: Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb
- 5. 10. Opća planinarska škola PD-a Kamenjak**
PD Kamenjak, Korzo 40/I
PD Kamenjak, Rijeka
- 7. – 13. 10. Mljetska planinarska obilaznica: Od Sobre do Saplunare**
Mljet
PD Mljet, Goveđari
- 8. 10. Planinarski pohod Marunada**
Učka: Liganj – Lovran
PD Knezgrad, Lovran
- 8. – 9. 10. Logorovanje na Kozjaku**
Kozjak: Marića staje
HPD Ante Bedalov, Kaštel Kambelovac
- 8. 10. 3. festival pješačenja**
Pazin – Borut
PD Pazinka, Pazin
- 8. 10. 24. Kestenijada u Podravini i obilježavanje 40. obljetnice Koprivničkog planinarskog puta**
Bilogora, Koprivnički planinarski put
HPD Bilo, Koprivnica
- 9. 10. Dan PD-a Mrsinj**
Korenica, Zagrebačka 6 (restoran »Marina«)
PD Mrsinj, Korenica

- 9. 10. 2. obilazak Dugine planinarske obilaznice**
Risnjak: Ravno Podolje (Lepenice) – Medvjeda vrata – Schlosserov dom – Veliki Risnjak
PD Duga, Rijeka
- 9. 10. Uspon na Kurljaj povodom Dana općine Otok**
Kamešnica
PD Kamešnica, Otok
- 9. 10. Dan HPD-a Blagus**
Medvednica: pl. kuća na Grohotu
HPD Blagus, Blaguša
- 14. 10. – 12. 12. Škola sportskog penjanja HPD-a Mosor**
Marjan, Omiš, Mosor, Kozjak, Paklenica
HPD Mosor, Split
- 15. – 16. 10. Put kalničkih kleti**
Kalnik: Križevci – Kalnik
PD Kalnik, Križevci
- 15. 10. 3. susret planinara povodom 12. Bučijade u Ivanić-Gradu**
Stara Marča: šuma Marča
Društvo prijatelja prirode, Ivanić-Grad
- 15. 10. Planinarska kestenijada**
Hrastovička gora: pl. dom Matija Filjak
HPD Zrin, Petrinja
- 16. 10. Dan PD-a Promina**
Promina: pl. dom Promina – Drniš – Lišnjak – pl. dom – vrh
PD Promina, Drniš
- 16. 10. Pohod po Seniorskom planinarskom putu**
Samoborsko gorje: Plešivičko vinogorje
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 16. 10. Dan istarskih planinara**
Čičarija
Istarski planinarski savez, Pula
- 23. 10. Sudnikov pohod**
Samoborsko gorje: Samobor – pl. dom Ivica Sudnik
HPD Japetić, Samobor
- 23. 10. Jesenski pohod Vinica – Martinšćak**
Vinica: pl. dom Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
- 30. 10. Putovima Biske**
Čičarija, Buzet
HPD Planik, Umag

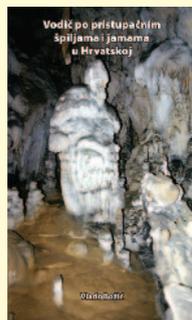
PREKO 60% POPUSTA !!!

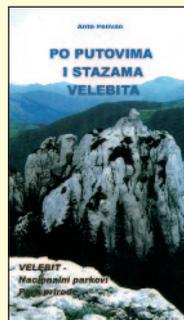
VELEBIT
Autor: **Ante Pelivan**
- fotomonografa
- bogato ilustrirana u boji
- format 30 x 21 cm
- 194 stranice
- tvrdi uvez
CIJENA: 190,00 kn

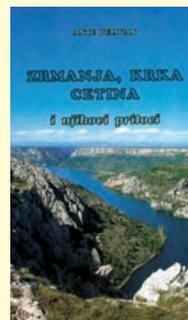
PTICE
Autor: **Davor Krnjeta**
- format 20,5 x 12 cm
- 350 fotografijau boji
- 360 stranica
- tvrdi uvez
CIJENA: 260,00 kn

VODIČ PO PRISTUPAČNIM ŠPIJAMA I JAMAMA U HRVATSKOJ
Autor: **Vlado Božić**
- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 300 stranica
- tvrdi uvez
CIJENA: 210,00 kn

PO PUTOVIMA I STAZAMA VELEBITA
Autor: **Ante Pelivan**
- bogato ilustrirani vodič
- format 21 x 12,5 cm
- 240 stranica
- meki uvez
CIJENA: 60,00 kn

ZRMANJA, KRKA, CETINA i njihovi pritoci
Autor: **Ante Pelivan**
- bogato ilustrirani vodič s kartama
- format 21 x 12,5 cm
- 192 stranice
- meki uvez
CIJENA: 60,00 kn

Ukupna cijena za svih 5 knjiga je 780,00 kn
Sadašnja AKCIJSKA cijena je 290,00 kn
Knjige se prodaju samo u kompletu, a ne pojedinačno. (poštarina uključena u cijenu)

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.

Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/621 88 72, Fax: 01/6234-058
e-mail: ekoloski.glasnik@zg.t-com.hr
ekoloski.glasnik@gmail.com

IGLU ŠPORT

NOVA ADRESA – stari izazovi –

ZAGREB

Zagrebačka cesta 194

Tel. +385 1 37 00 434

Fax. +385 1 37 77 082

zagreb@iglusport.hr

9:00 - 20:00 h / ponedjeljak - petak

9:00 - 13:00 h / subota

SPLIT

Bana J. Jelačića 11, 21000 Split

Tel. +385 21 607 539

split@iglusport.hr

9:00 - 20:00 h / ponedjeljak - petak

9:00 - 12:00 h / subota

RIJEKA

Vukovarska 67, 51000 Rijeka

Tel. +385 51 671 363

rijeka@iglusport.hr

9:00 - 20:00 h / ponedjeljak - petak

9:00 - 13:00 h / subota

STARIGRAD - PAKLENICA

Franje Tuđmana 14, 23244 Starigrad Paklenica

Tel. +385 23 369 889

paklenica@iglusport.hr

9:00 - 15:00 / ponedjeljak

8:00 - 12:00 & 18:00 - 21:00 h

/ utorak - subota

outdoor & climbing shops

www.iglusport.hr